

Ievads

Sēļu kluba pirmais izdevums veltīts Sēlijas reģiona pazīstamiem cilvēkiem, kam 2017. gads ir atzīmējams ar „apaļu vai pusapaļu” dzīves jubileju. Daļu no viņiem pazīst visa Latvija, bet ir arī tādi, kuru vārdi maz zināmi vai aizmirsti. Lasot viņu dzīves stāstus, redzam, ka tie ir īpaši. Vairbūt tieši šis gads ir īstais, lai atcerētos šos cilvēkus, kas dzimuši, dzīvojuši vai strādājuši Sēlijā, atstājot te daļu sava spēka un enerģijas, lai kur plašajā pasaulē viņi būtu. Cilvēki visos novados ir radījuši Latviju. Arī Sēlijas cilvēku darbi, talanti un sasniegumi ir daļa Latvijas vēstures un apliecinājums Latvijas dzīvotspējai jebkurā laikā un galvenais valsts pastāvēšanas garants, liekot pamatus nākotnei.

Šajā izdevumā lasām par nelielu daļu šo personību, cerot, ka tas mudinās mūsu pagastu pētniekus turpināt šo darbu.

Ievadā izmantots materiāls par Leimaņu pagastu, sagatavots ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansētu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem mērķprogrammā Reģionālo un vietējo mediju atbalsta programma.

<http://www.bdaugava.lv/zinas/kas-cits-ja-ne-mes-pasas/>

Biedrība Akācija Plus Jēkabpils novada Leimaņu pagastā, kas apzina sava pagasta vēsturi

Mana zeme un mana sēta, mans puķu dārzs un tālais apvārnis aiz tā. Un tik ļoti gribas palikt šajā zemē, iesakņoties un atstāt paaudžu liecības tiem citiem, kas nāks pēc mums. Ar to jau mēs turpināties, iesakņojamies un paliekam dziļi debesu tulumos un zemes zaļumos vēl ilgi jo ilgi.

Lai paliktu nākotnei

Leimaņu pagasta biedrība Akācija Plus ir vecākā Jēkabpils novadā, dibināta 2000. gada 13. decembrī. Aktīvas, radošas un apņēmīgas sievietes sanāca kopā, lai paveiktu ko lietderīgu ne tikai savam, bet arī citu priekam.

Latvju zīmes dod spēku un lepnumu

Ar ko biedrība nodarbojas? Tie ir dažādi projekti un labdarība. Sievietes savu darbību sāka ar to, ka brauca Ziemassvētkos ciemos kā rūķi un dalīja vientuļajiem pensionāriem un citiem vientuļiem cilvēkiem pašu sagatavotas dāvanas. Pirmo gadu biedrības vadītāja bija Ritma Rubina, pēc tam – Inita Lāce. 2008. gadā tapa projekts kopā ar idejas iniciatoriem Aivaru Vanagu, Ingu Šmiti un Initu Porieti. Tā bija doma par apstādījumu ierīkošanu priekš Leimaņu Tautas namam un latvju zīmju izgatavošanu un uzstādīšanu. Viņi ievēroja plašo, bet aizaugušo pļavu līdz šosejai, kur varētu kaut ko tādu ierīkot. Zīmju skiču autori un izgatavotāji bija Dainis Vecums un Jānis Kokins. Apzaļumošanas stādu iegādi un apstādījumu ierīkošanas plānu finansēja Leimaņu pagasta padome. Projektu finansiāli atbalstīja Jēkabpils novada pašvaldība, LPKS Ezerkrasti-1, kā arī daudzi citi ziedotāji. Tagad Latvju zīmju parkā ir vienpadsmit zīmes.

Sāka ar labdarību, turpināja ar novadpētniecību

Biedrības darbības laikā ir bijusi laba sadarbība ar Rīgas lietišķo sieviešu apvienību un tās vadītāju Irīnu Pēteroni, kura Leimaņu pagastā iegādājās lauku māju. Labdarībai sekoja izglītošanās grāmatvedībā, mārketingā un novadpētniecībā, aušanas un mezglāšanas nodarbības.

Kā sākās darbs novadpētniecībā? Vispirms tika izveidota pagasta karte, norādot visas esošās un zudušās mājas jau no 1800. gadiem. Par vairāk nekā 500 sētām tika gatavotas mapes par māju vēsturi, notikumiem ap tām, cilvēkiem, kas tajās dzīvojuši, viņu likteņiem, ietverot dažādus dokumentus un fotogrāfijas. Par ļoti daudzām sētām informācijas tikpat kā nav, tāpēc pa pagastu «ceļo» trīs biezas mapes, kurās par katru māju brīvā vietā var pierakstīt savas atmiņas vai kādus faktus. Novadpētniecības darbā iesaistījās ne tikai biedrības dalībnieces, bet arī bibliotēkas un skolas darbinieki un skolēni. Viņi rakstīja projektus par savām mājām. Izveidojusies aktīvistu grupiņa, kas nodarbojas ar novadpētniecību: Ingrida Puķīte, Līga Lācīte, Aija Indriksone, Ina Sēle. Tika apzināti veco māju nosaukumi, vietvārdi, kuri jaunajai paaudzei vairs nav pazīstami.

Jāiedzīvina tas, kas vēl ir

Viena paaudze jau ir zudusi, jāmēģina iedzīvīnāt un saglabāt to, ko vēl var. Novada mājas lapā jau ir ievietoti apraksti par Irmu Bīgestāni, Imantu Jukumsonu, Vitautu Jankūnu, Jāni Ēriku Vanagu, Reģinu Striku, Lāčplēša kara ordeņa kavalieri Mārtiņu Bērziņu un top vēl par citiem. Par tradīciju kļuvusi novadpētniecības izstāžu rīkošana novembrī. 2016. gadā bija noorganizēta izstāde *Mežgales kultūras namam – 50*, 2017. gadā – par izglītības attīstību pagastā un pagasta skolu vēsturi, Latvijas simtgadē taps – *Leimaņu Tautas namam – 80*.

Novadpētniecība sagādā prieku un gandarījumu. Mājas aiziet zudībā, cilvēku paliek aizvien mazāk. Bet, ja kādreiz tiem jaunajiem, kas ir tālu prom, gribēsies kaut ko zināt par savu senču zemi, par savu dzimto vietu, tad vismaz viņiem būs kur atnākt un paskatīties.

Dzimtas kokus vairāk pēta biedrības vadītājas vietniece Ina Sēle, bet arī pārējās dalībnieces par to interesējas, lai negadās tā, ka blakus pagastos dzīvo, iet viens otram garām, un izrādās – radi!

Kamoli un mākonīši

Kā bija ar ziedu izstādēm pie Leimaņu Tautas nama, ceļa malā?

Tās tapa, lai sagādātu prieku skolā bērniem. Jau ar 2000. gadu biedrība veidoja izstādes *Sarunas ar ziediem*. Katru gadu izstādes tēma ir citāda. 2017. gadā tā bija *Lietus blūzs*, iepriekšējā gadā – *Kamoli*, un vēl iepriekš bija *Rainim un Aspazijai veltīta izstāde*. Šīs izstādes gluži vienkārši nevar nebūt. Pie tām cilvēki ir pieraduši, viņi tās gaida, un tagad tā jau ir tradīcija.

Telpā ar ugunskrustu

Biedrība Akācija Plus darbojas senlaicīgajā *Pormaļu* tirgotavas ēkā, kur saglabājušās arī Ulmaņa-laika tirgotavas preces. Tika uzkopta apkārtnē, talkās izzāģējot kokus un krūmus, novācot atkritumu slāni un regulāri applaujot. Remontējot telpas, cenšas saglabāt pēc iespējas autentiskāku vidi, tāpēc grīda noslīpēta un nolakota, pārkrāsota vecā krāsns, piemeklētas atbilstošas tapetes, ielikts jauns logs, gādātas mēbeles. No *Pušvīru* mājām atvests senlaicīgs galds un skapis ar iegravētu ugunskrustu.

Aktīvākās Akācija Plus dalībnieces ir septiņas: Elga, Inita, Ingrida, Ina, Ilga, Ināra, Valija, un pašlaik viņu iecere ir likt lietā stelles, kas atrodas bēniņos.

Tā ir piederības sajūta

Ina Sēle visvairāk ir nodarbojusies ar sava dzimtas koka pētišanu un mācījusi to darīt arī citiem. Tā ir piederības sajūta. Turklāt – var uzzināt arī kaut ko pavisam negaidītu.

„Kad es uzzināju, ka mana tēva dzimtas mājas ir tepat blakus pagastā, tas jau man bija šoks. Jo līdz tam man šķita, ka tās ir kaut kur tālu. Aizbraucu uz to vietu – tukšs, akmeņu kaudze un lauki. Un tomēr tā ir tāda laimes sajūta, ka esi kaut ko noskaidrojis. Un tad sēdi kaut vai pa naktīm un atrodi vienu senci, tad otru. Un tad vēl tas uzvārds kaut kur parādās, un vēl, un tas ir tik interesanti, – pēc tam seko viss zaru saveidošanas process, koka zīmēšana, darbs arhīvā, bet tā gandarījuma sajūta tomēr ir pāri visam! Radniekus meklēju internetā, rakstīju pa visiem sociālajiem tīkliem. Atsauca viens, tad – otrs. Vecākā paaudze pamatā tomēr ir pretimnākoša. Un tad, kad mēs satikāmies radu salidojumā (vairums

līdz šim bija sveši cilvēki) – tas bija kaut kas! Nākamgad būs jau trešais salidojums”, stāsta Ina.

Viņa piekrit, ka, ja šādus dzimtas kokus veidotu daudz vairāk Latvijas cilvēku, tad tas tikai pastiprinātu viņu lepnumu par savu tautu. Jautājums ir tikai par to, cik daudz ir tādu cilvēku, kas piesaistīti savai mājai un savai zemei, jo daudzi aizbrauc. Īpaši jaunieši. Bet ar gadiem cilvēku tomēr „velk pie zemes un pie mājām atpakaļ”.

Arī veco māju izpēte un vietvārdu apzināšana rada lepnumu par pagastu. Ina Sēle te nodzīvojusi 26 gadus, bet jūtas kā leimaniete. „Ja es to nepaveikšu, kurš tad? Vismaz visu to vēstures pētišanu būšu iesākusi”, saka Ina.

Latvijas simtgadei nav jābūt pompozai

Ina uzskata, ka nauda tiek tērēta, kur vajag un kur nevajag. Katram pasākumam tiek pielikts simtgades zīmols, bet daži varētu arī nebūt, vismaz nevajadzētu mīnēt simtgades sakarā.

„Ja paskatās lielos valsts simtgades plānus, tad tiešām rodas jautājums: kādiem nolūkiem mēs izlietojam naudu? It kā bez simtgades mēs neko vairs nevaram izdarīt. Tā ir pārspīlēta ārišķība, un nauda daudz kur tiks izlietota nevajadzīgi”, domā Ina Sēle.

Ina dejo kolektīvā *Deldze*. Ne vienmēr laukos viegli būt aktīvam, taču caur deju var sevi garīgi atjaunot latvisko, un, kad uzvelk tautastērpu, tad ir lepnums par sevi un citiem. Mugura iztaisnojas, deguns gaisā! Inai ir nereālizēts sapnis – savs Biržu pagasta tautastērps.

Nav tikai pilsētas, ir arī lauki, un tajos dzīvo cilvēki, tikpat gudri un izglītoti kā citur. Latvijas lauki ir jāzaglabā. Ina tic, ka, ja ne pēc desmit, tad vismaz pēc pāris gadu desmitiem, apziņa par laukiem kā ekonomisku un kultūrvidi tomēr nāks atpakaļ.

Ko Latvija nozīmē viņai pašai? „Man sāp, ka valsts ir izzagta, un šis process turpinās. No otras puses – tautiskais-toņi, raksti, krāsas, – tā ir mana Latvija. Tāpat ikdienā plivojošais novada vai valsts karogs pie mājas mastā. Sakopta sēta, daba un savas piederības apzināšanās. Tautas vēsture, tāpat kā dzimtas vēsture, ir svarīga”.

Ādams Labinskis – 95 (1922-2002)

Dignājas pamatskolas skolotājs un ilggadējs pagastu kordirigents

Ādams Labinskis dzimis 1922. gada 15. janvārī Jersikas pagasta *Vucenu-Lazdānos*. Bērība aizritēja Jersikas pusē. Skolas gaitas Ā. Labinskis uzsāka Upenieku pamatskolā, pēc tam mācījās Līvānu pamatskolā. Jaunības gadi Ādamam saistījās ar Līvāniem un Daugavpili: mācījās Daugavpils Skolotāju institūtā, tad pārgāja uz Līvānu komercskolu, kuru beidza 1944. gada pavasarī.

1944. gada rudenī Ā. Labinskis sāka strādāt par fizikultūras skolotāju Līvānu pamatskolā. Darba gaitas pārtrauca karš, un

1945. gada janvārī Ādamu aizsūtīja uz Kurzemes fronti.

1947. gadā Ādams sāka strādāt par fizikultūras skolotāju Līvānu 1. vidusskolā. No 1948. gada viņa darba dzīve ritēja Dignājā, kur Ģipterānu skolā strādāja par fizikultūras, dziedāšanas un darbmācības skolotāju. Pedagoģa darbam veltīts viss mūžs.

Nenovērtējamu ieguldījumu skolotājs devis Dignājas pagasta pašdarbības un sporta dzīvē. Ādama Labinska ieguldījumu kultūras attīstībā varam vērtēt ļoti augstu tieši par dziesmu

mīlestības ieaudzināšanu, popularizēšanu, par dažādu tradīciju kuplināšanu un veidošanu Dignājā, tās apkārtējos pagastos un Jēkabpils rajonā. Viņa vadībā vairākus gadus desmitus Dignājas, Dunavas un Slates kori piedalījās gan rajona, gan zonas, gan Vispārējos latviešu Dziesmu svētkos, apgūstot visu plašo jaukto koru reperuāru.

Dziesmu mīlestību skolotājs Labinskis ieaudzinājis arī savos bērnos. Tēva iesākto darbu mūzikā turpinā meita Aida.

Dziesma, mūzika, sports, un tad nāk ceturta

aizraušanās – darbmācība. Ādams Labinskis savā laikā Dignājas skolā iekārtoja vienu no labāk aprikotajiem zēnu darbmācības kabinetiem rajonā. Viņš vadīja dažādus tehniskos pulciņus (foto, kokapstrādes). Bijušie audzēkņi šodien savam skolotājam saka lielu paldies par iegūtajām zināšanām.

Johans Kristiāns Stenders – 230 (1787-1862)

Sunākstes evaņģēliski luteriskā baznīca Viesītes novadā

Sēlpils – Sunākstes luterāņu draudzes mācītājs (1819–1862) Johans Kristiāns Stenders dzimis Sunākstē 1787. gada 16. janvārī. Viņš ir Vecā Stendera (Gotharda Frīdriha Stendera) mazdēls, Aleksandra Johana Stendera dēls.

J. K. Stenders studējis Jelgavā, Tērbatā un Getingenā. Pēc augstskolas strādājis par mājskolotāju, bet no 1814. gada kalpo par mācītāju Sēlpilī un Sunākstē. Tāpat kā tēvs, vectēvs un arī vēlāk paša dēls un mazdēls, ir pēc profesijas teologs, viņš staigā kājām un pamana daudz jaunkumu tēvu tēvu novadā.

Turklāt viņš ir viens no Baltijas mācītāju veidotās Latviešu literārās (draugu) biedrības dibinātājiem un biedrs. J. K. Stenders līdzdarbojas sava laika latviešu presē – publicējas *Latviešu Avīzēs*. Viņa rakstu skaits latviešu valodā iesniedzas gandrīz divos desmitos, un tie allaž lasītāju iepazīstina ar dzīvi novadā. Johans Kristiāns Stenders ir par izglītotiem latviešu zemniekiem un apsveic skolu atvēršanu, priecājas par grāmatu un lasītpratēju skaita pieaugumu draudzē. Rūpes par latviešu izglītību nav pametušas viņu visa mūža

garumā.

Orģinālgrāmatu J. K. Stenderam nav, bet ir kāds tulkojums. Jelgavā 1842. gadā iznāk viņa tulkots vācu rakstnieces Johanas Šopenhaueres stāsts *Ērgļa pereklis*, kas piedzīvo vēl divus atkārtotus izdevumus.

Kā sava novada mīļotājs un pētnieks Johans Kristiāns atšķirībā no saviem priekštečiem Stenderiem uzrunā Baltijas vācu auditoriju. Viņa nopietno interesi par novada vēsturi apliecina Sēlpils baznīcas hronika vācu valodā, kas aptver laika posmu no baznīcas tapšanas vēstures visnenākajiem laikiem 12. gs. beigās līdz pat 1859. gadam.

Johana Kristiāna Stendera kalpošanas laikā tiek uzsākta un arī pabeigta jaunu mūra dievnamu celtniecība gan Sēlpilī (iesvētīta 1850. gadā), gan Sunākstē Baznīckalnā (iesvētīta 1826. gadā, iesvētīta 1829. gadā). Draudze iegūst jaunus dievnamus, jaunas to iekārtas un jaunas ērģeles abās baznīcās. Pateicoties Johanam Kristiānam Stenderam, mēs

to varam izlasīt *Latviešu Avīzēs*.

Jau 19. gs. 20. gados, sava vectēva parauga vai Latviešu literārās (draugu) biedrības rosināts, Johans Kristiāns Stenders no kādas 103 gadus vecas teicējas pieraksta vienpadsmit latviešu tautasdziesmas par Staburagu. Šiem vienpadsmit tekstiem lemts ceļot no izdevuma uz izdevumu vēl līdz pat mūsu dienām.

Vēlāk visas vienpadsmit Stendera pierakstītās tautasdziesmas publicējis vēsturnieks un rakstnieks Frīdrihs Karls Hermanis Kruze kopā ar isu aprakstu par pašu klinti un pieminētām pāris teikām. Dažus gadus pēc tam nāk klajā neliela brošūra — apraksts par Staburagu vācu valodā. Par šīm ziņām jāpateicas profesores Māras Grudules pētījumiem, kas arī apliecina to, ka anonīmi publicētās brošūras autors ir mācītājs Johans Kristiāns Stenders.

Arī citādi Johanu Kristiānu Stenderu piemin kā aktīvu sabiedrības darbinieku.

Jānis Rozenbergs – 90 (1927-2003)

Valodnieks, LVU docents

Jānis Rozenbergs dzimis 1927. gada 9. janvārī Sunākstes *Lapsās*, bet par savām īstajām mājām sauc Seces pagasta *Auslapus*. Par *Auslapiem* J. Rozenbergs teicis: „*Te es esmu mājās, Rīgā – tikai darbā.*”

Mācījies Seces pamatskolā, tad Jaunjelgavas komercskolā kopā ar Vaironi Jakānu un Viktoru Zvaigzni, kuri savu dzīvi saistīja ar teātra mākslu. Studējis LU Filoloģijas fakultātē. No 1956. gada – zinātņu kandidāts, no 1958. gada – LU Filoloģijas fakultātes docents. Filoloģijas zinātņu doktora grādu ieguvis 1990. gadā Viļņā, jo Rīgā tādu

specialitāti apgūt nepiedāvāja. Izdevis monogrāfijas par latviešu valodas stilistikā: *Leksikostilistika* (1976), *Morfostilistika* (1983). Daudzos darbos sarakstījis grāmatas un apceres valodniecībā, arī raksti literatūrā, jo ir bijis vērīgs literatūrkritiķis. 1986. gadā saņēmis Jāņa Endzelīna prēmiju.

Velta Toma – 105 (1912-1999)

Latviešu rakstniece

Rakstniece Velta Toma dzimusi 1912. gada 31. janvārī Neretas pagasta *Šausmānos*. Beigusi Neretas pagasta Pētera-Pāvila pamatskolu (Riekstiņskolu), mācījusies Jēkabpils ģimnāzijā un Rīgā Zeltmata dramaturģijas kursus.

Laikrakstā *Jaunākās Ziņas* ar pseidonīmu Velta Pavašara 1936. gadā publicēts viņas pirmais dzejolis *Jūlija vakaros*. Veltas Tomas pirmā izdoļu grāmatīņa *Mīnējums* izdota Rīgā jau 1943. gadā, bet pēdējais krājums *Piezīmes par sevi – trimdā* 1997. gadā. Kopumā dzejniecei trimdā izdoti 9 dzejoļu krājumi, 1 prozas darbs – *Aldaune* un 2 dzejas izlases Latvijā – *Maize no mājām* (1980) un *Aizejot, atmākot* (2002).

Velta Toma – mīlestības dzejniece, savos darbos iekšēji jūtīga, lepnī cildena ar savu kā sievietes misijas apziņu. Trimdas dzejoļos paudusi ilgu un skumju caurvītu savas dzimtas Sēlijas, savas Latvijas mīlestību.

Otrā pasaules kara pēdējā

gadā kā brīvprātīgā strādājusi kara lazaretē un 1944. gada 20. oktobrī ar ievainoto transportu no Liepājas atstājusi Latviju. Sākumā dzīvojusi Vācijā, bet 1950. gadā izbraukusi uz ASV, tad pārcēlusies uz Kanādu un dzīvojusi Toronto.

Velta Toma no 1992. gada bijusi Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekle literatūrā un 1995. gadā par nopelniem Latvijas labā iecelta par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieci.

Mirusi 1999. gada 24. septembrī Toronto, Kanādā. Urna ar viņas pelniem 1999. gada 30. oktobrī guldīta līdzās mātei Neretas Ķesteru kapsētā.

Priesteris Jāzeps Fedorovičs (Juožas Fedoravičius) – 240 (1777-1860)

Pirmos botāniski floristiskos pētījumus Sēlijā – tagadējā Ilūkstes apkārtnē – 1818. gadā un vismaz jau kopš 1824. gada arī Latgalē – Kalupes apkārtnē – uzsāka lietuviešu izcelsmes Romas katoļu priesteris un ilggadējais Ilūkstes misionāru skolas dabaszinātņu skolotājs Jāzeps Fedorovičs (Józef Fiedorowicz, arī Juozas Fedoravičius un Jozefs Fedorovičs).

Viņš ir dzimis 1777. gada 13. februārī bajāra ģimenē Lietuvas Žemaiti-

jā – Šakinas draudzē, kas atrodas aptuveni 15 kilometrus no Latvijas robežas netālu no Ukrainas. 1807. gadā trīsdesmit gadu vecumā viņš pabeidza slaveno Kražu ģimnāziju Lietuvā un 1808. gadā iestājās Misionāru ordenī un tā vadītajā Viļņas Pestītāja Kalna Garīgajā seminārā (Giżycki 1909, Dagys 1938, Biržiška 1940). Studējot seminārā, jau 1810. gadā viņu nosūtīja kalpot uz Ilūksti, kur 1811. gadā viņš beidza teoloģiskās studijas un tika iesvētīts

par priesteri. No 1810. līdz 1835. gadam viņš strādāja par Ilūkstes misionāru skolas dabaszinātņu skolotāju (līdz skolas slēgšanai), no 1828. līdz 1849. gadam kalpoja par Ilūkstes vikāru, bet no 1850. gada līdz mūža beigām – par altāristu. Priesteris J. Fedorovičs aizgāja mūžībā 1860. gada 4. aprīlī Ilūkstē, sasniedzams 83 gadu vecumu, no kuriem 50 ražīgākie gadi (1810–1860) tika pavadīti Ilūkstē. Viņš ir apglabāts Ilūkstes kapos, un viņa piemiņa

šeit tiek saglabāta cieņā un pateicībā.

J. Fedorovičs Ilūkstes tuvākās un tālākās apkārtnes floras izpētei veltīja kopumā 34 sava mūža gadus. Pateicoties viņa pētījumiem, droši var apgalvot, ka Ilūkstes apriņķa dienvidu daļa kļuva par 19. gadsimta 1. pusē vispilnīgāk izpētīto apgabalu Latvijā, kā arī vienu no floristiski vislabāk apgūtajām teritorijām Baltijā kopumā (Suško 1997, 2007, Suško, Evarts–Bundlers 2008).

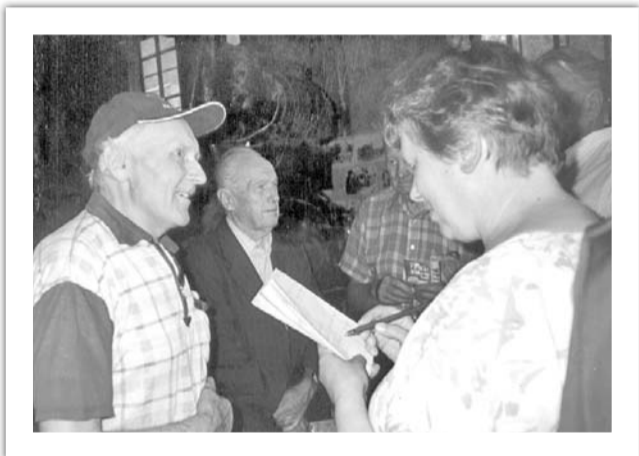

Ilūkstes dievnams pirms sagraušanas 1915. gadā

Februāris

Februāris

Māra Grīnberga – 60 (1957-2016)

Māra Grīnberga intervē Viesītes Mazā bānīša bijušo mašīnistu Jāni Šulcu. (Neviena no te redzamajiem vairs nav šajā pasaulē.)

Māra Grīnberga dzimusi Viļākā 1957. gada 9. februārī. Augusi Talsos. Kad Mārai bija 14 gadi, viņas rokās nonāca grāmata *Baigais gads*, kas radīja neuzticību padomju varai un vēlēšanos pētīt vēsturi.

Māra beidza LU Filoloģijas fakultāti un no 1983. gada dzīvoja Jēkabpilī. Viņas pirmie iespaidi te bija ziemas plūdi Daugavā, un arī vēlāk žurnālistes gaitās viņai vienmēr interesēja Daugavas tēma. Žurnālistikā nostrādāti vairāk nekā 30 gadi, iesākot bez pieredzes laikrakstā *Padomju Daugava*. Cenzūra bija stingra, prese atradās kompartijas kontrolē, kas diktēja savus noteikumus.

Tomēr Atmosdas laiks

atnesa pārmaiņas, un Māra Grīnberga bija aktīvo un darbīgo vidū, kas deva drosmi un pārliecību par citādu nākotni brīvā Latvijā. Caur sajūtām izdzīvots laiks, caur sajūtām, kas saglabājās visu atlikušo mūžu. Māra jutās laimīga, ka viņai bija lemts to piedzīvot.

Mārai Grīnbergai allaž bijušas svarīgas latviskās vērtības un Latvijas neatkarība. Viņa aktīvi darbojās Tautas frontē, brauca uz barikādēm un piedalījās Baltijas ceļā, lai būtu visur klāt, dziedātu „Dievs, svētī Latviju!”, visu to izjustu un par to runātu. Māra Grīnberga bija arī Jēkabpils Latviešu biedrības dibinātāja un vadītāja. Māras sirdī vienmēr dega mīlestība pret

savu tēvu zemi. Atmosdas gados nodibināja paši savu laikrakstu *Augšzemes Atmosda*, kur Māra Grīnberga bija redaktore.

1990. gadā viņu uzaiicināja strādāt laikrakstā *Diena*. Tas bijis salīdzinoši neatkarīgs laikraksts. Desmit gadi nostrādāti, kad viņai bija jāatbild par deviņiem rajoniem, uz kuriem jābrauc un jāraksta par notiekošo tur. Dzīves pieredze rādīja, ka nav neatkarīgas žurnālistikas, katrs medijs kādam pieder. Kad dibināja *Jauno Vēstnesi* Māra Grīnberga sāka tur strādāt un piepildīt savu vēlmi stāstīt par cilvēkiem. Ja kādam bija vajadzīga palīdzība vai saruna ar žurnālistu, Māra uzklausīja un darīja visu, kas vien ir žurnālista spēkos, lai notikumu atspoguļotu un cilvēkam palīdzētu. Viņa vienmēr nostājās vienkāršā cilvēka pusē, palīdzot ar padomu un rakstīto vārdu, arī strādājot Jēkabpils Radio1 un laikrakstā *Brīvā Daugava*.

„Vienmēr esam par Daugavu domājuši”, teica Māra Grīnberga, stāstot par paveikto Daugavas aizstāvībai un domājot par biedrības iecerēm, ko arī vieno Daugava.

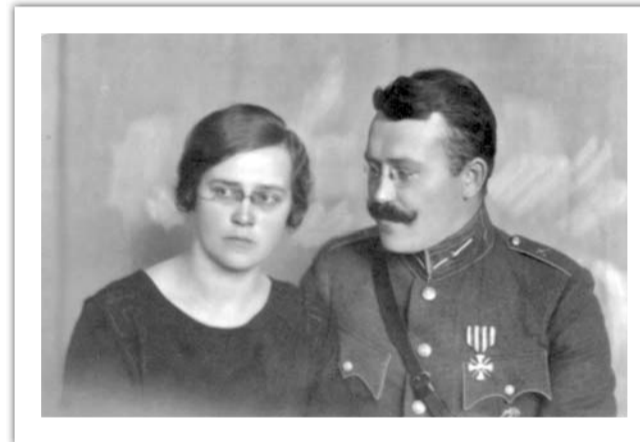
1988. gadā firma *Daiļrade* viņai uzdāvināja Latvijas valsts karogu, kas ar viņu

kopā bija uz barikādēm un vienmēr līdzī pie viņas organizētiem dziesmotiem barikāžu atceres uguns kuriem un pasākumiem. „Nekā man dārgāka par viņu nav. Tas ir viss, kas man pieder”, teica Māra Grīnberga, nosaucot karogu kā dzīvu būtņi, kas ir īsts, tiek sargāts un glabāts. Viss rakstīts ar dzīvām emocijām, kad raudāts aiz laimes, dzirdot, ka Latvija ir brīva, kad gan leģionāri, gan izsūtītie izjusti kā savi. Tāpēc Māra aicināja vairāk runāt par patriotismu ar jaunajiem, iet un runāt, ko darījām, ko izjutām un kas notika.

Kolēģi Māru Grīnbergu raksturojuši kā talantīgu, ziņošu un sirsnīgu. Viņa milēja dzīvi un cilvēkus, viņai patika būt notikumu mutulī un rakstīt par to ziņas. Māra novēlēja visiem – nekad nepadoties, neļaut sevi uzvarēt skepticismam un skumjām. Pastāvēt uz savu! Viņa neizvēlējās laipnot un iet pret savu sirdsapziņu, sauca lietas istajos vārdos.

Latvisko vērtību sargātāja žurnāliste Māra Grīnberga daudziem kalpo kā skaists piemērs nesavtīgai Tēvzemes mīlestībai, kā simbols latviskajam spītam, nepiekāpībai un gatavībai upurēties idejas vārdā.

Visvaldis Dūms – 125 (1892-1949)

Pulkvedis, leitnants Visvaldis Dūms ar sievu Annu, ievērojamā pirmās nacionālās atmosferas darbinieka, skolotāja, kordirģenta un žurnālista Jura Kalniņa meitu

Pulkvedis, pedagogs Visvaldis Dūms dzimis 1892. gada 28. februārī Vietalvas pagasta *Lūļās*, absolvējis Jēkabpils tirdzniecības skolu. Studējis RPI ķīmiju. 1915. gada februārī iesaukts krievu armijā, kā cariskās Krievijas armijas praporščiks cīnījies Pirmajā pasaules karā. Dienējis par artillēristu līdz 1918. gada aprīlim. Apbalvots ar Sv. Annas III, IV šķiras, Sv. Staņislava III šķiras ordeniem.

Latvijas armijā iestājies brīvprātīgi 1919. gada jūnijā. Kā Latvijas armijas artillērijas virsnieks cīnījies Brīvības cīņās

pret vācu landesvēru un bermontiešiem. Apbalvots ar Lāčplēša Kara ordeni 1920. gadā – par cīņu pie Lodes stacijas un Dalbiņiem Zemgalē.

Dienestu turpinājis arī pēc Brīvības cīņām. 1928. gadā apbalvots ar Triju Zvaigžņu IV šķiras ordeni. 1932. gadā iecelts par Latgales artillērijas pulka komandieri, paaugstināts par pulkvedi. Armijas štāba priekšnieka palīgs. Apbalvots ar Viestura ordeņa II šķiru ar šķēpiem (ordenis piešķirts par militāriem nopelniem).

Miris Rīgā 1940. gada 12. janvārī. Apbedīts Rīgas Brāļu kapos.

Februāris

Jānis Pusbarnieks – 140 (1877-1956)

Arsts, uzņēmējs, sabiedrīks darbinieks

Jānis Pusbarnieks dzimis 1877. gada 9. februārī Biržu pagasta *Ziedos*, mācījies Jēkabpils pilsētas skolā. No 1903. gada

Bijusī Marijas skolas ēka 2010. gadā

Tērbatā studējis medicīnu. Bija Jēkabpils apriņķa ārsts.

Viņam Krustpils pagasta *Lauciņos* piederēja Lauciņu ķieģeļceplis, atklāts 1930. gadā. 1937. gadā to pārņēma jaundi-

binātā Latvijas a/s *Ķieģeļnieks*, ievērojami to modernizējot.

Latvijas pirmās brīvvalsts laikā ārsts Jānis Pusbarnieks nopirka Jēkabpili bijušo Marijas skolas ēku, kas bija slēgta jau Pirmā

pasaules kara laikā. Tagad tā ir ēka Brīvības ielā 213.

Apriņķa ārsts Jānis Pusbarnieks tajā ierīkoja pēc jaunlaiku prasībām atbilstošu doktorātu. Padomju varas gados šajā ēkā atradās prettuberkulozes

dispansers.

Jānis Pusbarnieks bija arī periodikas darbinieks, viens no avīzes *Jēkabpils Vēstnesis* izdošanas organizatoriem 1923. gadā.

Apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni.

Arnolds Jakubovskis – 80

8. martā savu 80 gadu jubileju svinēja fizikas, matemātikas un fizikultūras skolotājs (1957–2002), sportists, novadpētnieks, aktieris, tēvs, vectēvs un dzīvesbiedrs Arnolds Jakubovskis. Viņu sveica ģimene, draugi, kolēģi un bijušie skolēni.

Dzimis 1932. gada 8. martā Jēkabpils apriņķa Dignājas pagastā jaunsaimnieku Jāņa un Martas Jakubovsku ģimenē. Bērība pagājusi laukos – Dignājas Apšusalās un Kamoļos. Tad ģimene pārcēlās uz Līvāniem pie Dubnas ietekas Daugavā.

1940. gadā sākās skolas gadi Līvānu vidusskolā. Zēns iesaistījās skolas pašdarbībā – spēlēja teātri, dejoja tautiskās dejas, aizrāvās ar basketbolu, volejbolu, slēpošanu. Būdams 10. klases skolnieks, spēlēja Līvānu pilsētas futbola komandā. Par atbalstu pa-

teicīgs klases audzinātājam Jānim Dricim.

Mācījās Daugavpils Valsts skolotāju institūta Fizikas–matemātikas fakultātē un bija viens no labākajiem institūta slēpotājiem. 1953. gadā A. Jakubovskis sāka strādāt Jēkabpils rajona Sēlpils

septiņgadīgajā skolā par mācību daļas vadītāju, fizikas un fizikultūras skolotāju, pievērsot lielu uzmanību sportam un tūrismam.

Pēc obligātā karadienesta, kas aizvadīts Sibīrijā, 1957. gadā viņš sāka darbu gaitas Ābeļu septiņgadīgajā skolā. Mācīja bērniem matemātiku, fizisko audzināšanu, bija internāta audzinātājs, organizēja vietējo sporta dzīvi, iesaistījās pašdarbībā. Skolotāja trenētie audzēkņi guva panākumus ne tikai rajonā, bet visā Latvijā. Par panākumiem sporta darbā tika iegūtas ceļazīmes uz trešo, ceturto un piekto Tautu spartakiādi Maskavā (tās PSRS notika vienu gadu pirms olimpiskajām spēlēm).

Tūrista gaitās tika izstaigāti Karpati, Vidusāzija, Sibīrija, Urāli, Gruzijas Kara ceļš, Ricas ezera apkārtnē, Soču dendrārijs un citas vietas.

1982. gadā A. Jakubovskis saņēma Vissavienības goda nozīmi *Teicamnieks fiziskajā kultūrā un sportā* un krūšu nozīmi *Teicamnieks tautas izglītības darbā*

Latvijā. Trenējot sportistus, organizējot un tiesājot dažāda mēroga sacensības, viņš sportisko azartu ir ieaudzinājis saviem skolēniem. Strādājot Ābeļu pagasta skolā, savas zināšanas un enerģiju viņš turpināja atdot jaunajai maiņai. Viņu pazina un pazīst, ciena katrs pagasta iedzīvotājs.

1977. gadā, gatavojoties Ābeļu skolas 140 gadu jubilejai (skola dibināta 1840. gadā), direktores Ņinas Pūcītes pamudināts, Arnolds sāka vākt skolas vēstures materiālus. Izveidots skolas muzejs, kurā glabājas ziņas par skolas vēsturi, pierakstītie cilvēku dzīves stāsti, atmiņas par skolas audzēkņiem un pirmajiem pedagogiem. Saistošus materiālus skolas muzejam skolotājs veido par pagasta māju vēsturēm, izveidojis arī atmiņu albumu par ģenerāli Ilmāru Bruņinieku. Izstrādātas tūrisma shēmas par pagasta ievērojamākām vietām un cilvēkiem. Viņš arī uzrakstījis atmiņas par Ilūkstes Jakubovsku izcelšanos.

1998. gada septembrī

A. Jakubovskis Ābeļu skolā noorganizēja svētkus, kas veltīti Eiropas Kultūras mantojuma dienu karoga pacelšanai Kaupres pilskalnā. Kopā ar bērniem nometnēs rudenos un pavasaros izstaigāti un pētīti Daugavas krasti, kas bijusi laba dzimtenes un dabas mīlestības skola. Bijušā skolotāja mīļākās vietas pie Daugavas meklējamas turpat pie Ābeļu pamatskolas – Ābeļu un Kofta salas ar Kaupres pilskalnu.

2007. gadā skolotājs A. Jakubovskis saņēmis biedrības *Daugavas savienība* gada balvu, galvenokārt par ieguldījumu Akurateru dzimtas popularizēšanā. Rakstnieka Jāņa Akuratera dzimtas pētniecības, pulcēšanas un popularizēšanas ceļi viņu aizveduši tālu Latvijā un pasaulē.

Arnoldam Jakubovskim ir vēl kāds sirdsprieks – teātra spēlēšana, kas aizsāka jau skolas gados, turpināta, strādājot par skolotāju Sēlpils un Ābeļu pamatskolā. Viņš ir Ābeļu tautas teātra aktieris.

Marts

Marts

Porfīrijs Fedotovs – 120 (1897-1942)

Pirmā pasaules kara un Latvijas brīvības cīņu dalībnieks, vecdicībnieks

Jēkabpils vecdicībnieku baznīca

Porfīrijs Fedotovs beidzis Jēkabpils pilsētas skolu, kuras baltā, kolonnām rotātā ēka funkcionē vēl šodien. P. Fedotovs pēc mācībām braucis sezonas darbos uz Suhumi, pēc nepārbaudītām ziņām – par viesmili. Beidzis reālskolu Maskavā. Iestājies augstskolā, Vēstures un filoloģijas fakultātē, domājams – A. Šaņavska Tautas universitātē.

1916. gada pavasarī jauno studentu iesauca armijā. Jauniesauktais bei-

dza paātrinātus virsnieka kursus un tika nosūtīts uz Dienvidrietumu fronti, kur cīnījās pret austriešu un vācu vienībām kā izlūks un vada komandieris. Divas reizes ievainots, vienreiz kontuzēts, saindējies gāzu uzbrukumos. Par varonību kaujās apbalvots ar Sv. Staņislava kara ordeņa III šķiru un Sv. Annas IV pakāpi. Tie ir kaujas virsnieku apbalvojumi, kādus saņēmuši visi vēsturē iegājušie latviešu virsnieki: Oskars Kalpaks, Pēteris Radziņš, Fridrihs Briedis, Hugo Rozenšteins un vēl simtiem citu.

Pēc ārstēšanās Maskavas hospitālēs un 2. Maskavas praporščiku skolas beigšanas Porfīrijs palika aizmugurē par mācību instruktoru. 1917. gada Februāra revolūcijas un boļševiku apvērsuma laikā savas junkuru vienības priekšgalā P. Fedotovs aizstāv Kremli pret sarkano vandaļu uzbrukumu.

Teātra laukumā ievainots, viņš nonāk Grodņas hospitālī. Pēc izveseļošanās pieredzējušo virsnieku iesauc sarkanajā armijā un kopā ar Pētera Stučkas pseidovaldību viņš dodas uz Latviju.

1919. gada pirmos četrus mēnešus Porfīrijs Fedotovs ir dzimtās Jēkabpils komandants. Sarkanajai armijai atkāpjoties, 1919. gada jūnijā viņš dezertē, slēpjas. Sagaida igauņus, kuri Jēkabpili atbrīvo no sarkano varas, pats piesakās, un viņu gandrīz nošauj. Tomēr atrodas cārskās armijas laiku karabiedri, kuri galvo par viņu, un Porfīrijs Fedotovs kļūst par Latvijas armijas Valmieras pulka virsleitnantu. Bermonta kampaņas laikā būvē tiltu pār kādu no Zemgales upēm, nopelna pateicību. Latgales atbrīvošanas mēnešos atkal pilda komandanta pienākumus, šoreiz Krustpīlī. Karam beidzoties, palikt

Latvijas armijā tomēr neizdodas.

P. Fedotovs iekārtojās darbā Daugavpils vagonu remonta rūpnīcas noliktavās, kur uzkalpojās līdz vecākajam pārzinim. 1925. gada maijā apprecējās ar Anastasiju Ragozinu no Maltsas. Piedzima divas meitas.

Viņš kļuva par skautu komandas vadītāju, guva vienu paaugstinājumu pēc otra. 1932. gadā kā rezerves virsleitnants iestājās dzelzceļa aizsargu pulkā.

Pēc padomju okupācijas 1940. gadā P. Fedotovs no vagonu remontrūpnīcas atvaļinājās un pārgāja dzīvot uz Jēkabpili. 1941. gada 14. jūnijā krievu vecdicībnieku Porfīriju Fedotovu ar ģimeni apcietināja.

Viņš, kā vairākums no Latvijas izsūtīto vīriešu, nokļuva Vjatlagā Kirovas apgabalā. 1942. gada 15. janvārī viņam tika izpildīts nāves sods nošaujot.

Pēteris Kalve – 135

(1882-1913)

Latviešu gleznotājs

Pēteris Kalve dzimis Trepes pagasta Andrānu *Kalvos* 1882. gada 1. martā zemnieku ģimenē. Absolvējis Jēkabpils pilsētas skolu. Glezniecības pamatus apguvis pie brāļa Kārļa Kalves. Profesionālo izglītību ieguvis Venjamina Blūma mākslas skolā Rīgā (1899–1902), kā arī paralēli studijām apmeklējis gleznotāja Vilhelma Purviša studiju. Privāti studējis pie baltvācu gleznotāja Jūlija Klevera, kur galvenokārt nodarbojies ar skolotāja darbu kopēšanu. Papildinājis Berlīnē pie V. Leistikova ainavu glezniecībā un pie L. Korinta portretu glezniecībā. Darbojies Pēterburgas muzejos, kopējot meistarību darbus.

Izstādēs piedalījies no 1904. gada un tajās darbojies regulāri.

Strādājis ainavu glezniecībā, viens no pirmajiem aizsācis spalvas zīmējuma attīstību un popularizēšanu Latvijā. Ļoti daudz kopējis dažādu meistarību darbus, tostarp savu skolotāju J. Kleveru,

pārdodams vairāk nekā 200 viņa darbu kopijas ar savu parakstu.

Pēteris Kalve miris 1913. gada 11. februārī Rīgā, apbedīts Dreimaņu kapsētā pie Krustpīlī. Pēc gleznotāja nāves Rīgā Latviešu mākslas veicināšanas biedrība sarīkoja mākslinieka atceres izstādi, ko atklāja P. Kalves bērņu dienā. Tajā bija skatāmas 446 gleznas un 60 spalvas zīmējumi.

Jēkabpili atceres izstāde māksliniekam Pēterim Kalvem un viņa brālim Kārlim Kalvem tika sarīkota 1982. gadā, vēlāk arī Rīgā – tajā pašā gadā.

Ģertrūde Godiņa – 90

1989. gads. Pie pieminēkļa Viesītes atbrīvotājiem runā vēstures skolotāja Ģ. Godiņa

Ģertrūde Sarkisjane (Godiņa) dzimusi 1927. gada 13. martā drēbnieka ģimenē Kislovodskā, Kaukāzā.

Beigusi Jēkabpils vidusskolu, LVU Vēstures-filoloģijas fakultāti un strādā Viesītē jau no 1946. gada.

Mācījusi ne tikai vēsturi, bet arī vācu valodu, krievu valodu, botāniku, līdz 1958. gadam – Viesītes 7-gadīgajā skolā, bet pēc tam – Viesītes vidusskolā un pēc aiziešanas pensijā – Saukas un Biržu pamatskolās. Darba gados G. Godiņa saņēmusi ordeni *Goda Zīme*, pateicību par pašai izveidotu darbu (1956), apbalvota ar medaļu *Par darba varonību* un krūšu nozīmi *Teicamnieks izglītības darbā*.

Diezin vai iespējams aprēķināt, cik daudz ir to skolas bērnu, kas pieder dažādām paaudzēm, tagad jau paši ar sirmām galvām, un tomēr ar pietāti un cieņu Ģertrūdi Godiņu sauc par Skolotāju. Daudziem viņa bijusi arī audzinātāja. Skolotāja joprojām uztur kontaktus ar saviem au-

dzēkņiem, interesējas par to, kā viņiem iet, satiekas ar saviem bērniem, kā viņa tos dēvē. Viņas panākumu pamatā ir patiesa mīlestība pret bērniem, pret savu darbu un pedagoģiju.

Audzēkņi uzskata, ka viņai ir no Dieva dots talants būt pedagogam. Viņa bijusi stingra, prasīga, tomēr arī līdzjūtīga, iemācīja domāt, analizēt un spriest. Tie bija grūtie pēckara gadi, skolotāja ar saviem skolēniem piedzīvoja 1949. gada 25. martu, kad arī no viņas klases aizveda uz Sibīriju 5 skolēnus.

„Vienmēr jutām skolotājas atbalstu. Mēs viņu iemīlējām kā cilvēku”. Tā par viņu saka viņas audzēkņi un piebilst, ka ļoti svarīga ir skolotāja personība. Visu mūžu esot vēstures skolo-

tāja, Viesītes un tās apkārtnes vēsturisko notikumu komentētāja, izcilu cilvēku dzīves pētniece un popularizētāja, pati kļuvusi par savas pilsētas un sabiedrības vēstures būtisku daļu.

Īpašs stāsts būtu par pašas skolotājas ģimeni, kuras dzīves jauce no popularizētāja, pati kļuvusi par savas pilsētas un sabiedrības vēstures būtisku daļu. Īpašs stāsts būtu par pašas skolotājas ģimeni, kuras dzīves jauce no popularizētāja, pati kļuvusi par savas pilsētas un sabiedrības vēstures būtisku daļu. Īpašs stāsts būtu par pašas skolotājas ģimeni, kuras dzīves jauce no popularizētāja, pati kļuvusi par savas pilsētas un sabiedrības vēstures būtisku daļu. Īpašs stāsts būtu par pašas skolotājas ģimeni, kuras dzīves jauce no popularizētāja, pati kļuvusi par savas pilsētas un sabiedrības vēstures būtisku daļu.

no igauņu un somu valodām. Dzejnieka māsa Anita Liberte ir pazīstama farmaceite, ārstniecības augu paaugstinātāja, savukārt Guntara dvīņubrālis Aigars Godiņš ir kultūras darbinieks, komponists, pazīstams mūziķis, aktīvs Atmodas dalībnieks, apbalvots ar Barikāžu piemiņas zīmi.

Mācīt vēsturi skolā – sarežģīts uzdevums okupācijas apstākļos, kas prasa obligātās nodevas režimam. Mīlestība pret mācāmo priekšmetu un saviem skolēniem devusi skolotājai stingru pamatu un dzīves gudrību. Latvijas neatkarības atgūšanas pārmaiņu laikā Ģ. Godiņa aktīvi iesaistās Viesītes notikumos, viņas uzrunas sabiedrībai vieš pārliecību par pārmaiņu nepieciešamību un ie-

spēju atgūt savu brīvību.

Skolotāja Ģ. Godiņa nav zaudējusi neko no savas garīgās bagātības, joprojām erudīta kultūras un vēstures jomā. Jaunākie notikumi, jaunākais literatūrā, pagātnes sasaiste ar šodien, nozīmīgais šobrīd, – viss viņu saista.

Pensionētajai skolotājai Ģertrūdei Godiņai piešķirts Viesītes novada pašvaldības apbalvojums – *Mazā Bāniša Balva 2016* – par aktīvu Viesītes novada kultūrvēstures dokumentēšanu un popularizēšanu, par dalību Paula Stradiņa 120 gadu atceres konferencēs darbā. (Balvu piešķir par ieguldījumu un sasniegumiem Viesītes novada un Sēlijas kultūras, kultūrvēstures un garīgo vērtību radišanā un popularizēšanā.)

Marts

Emma Baltmane – 135 (1882-1969)

Māksliniece – gleznotāja

Emma Baltmane dzimusi Krustpilī 1882. gada 16. martā bezzemnieku ģimenē.

Jau mācoties Jēkabpils Marijas skolā, guvusi teicamas sekmes zīmēšanā, tāpēc skola sagādāja atbalstu izglītības turpināšanai Pēterburgas Mākslas akadēmijā, kam vecāki nepiekrita. Tādēļ glezniecība tika apgūta sākotnēji patstāvīgi pašmācības ceļā, vēlāk, 1925.–1927. gadā papildinājies profesora žanrista Sergeja Vinogradova mākslas studijā Rīgā.

Pazaudējot agri vīru, lielāko mūža daļu nodzīvojusi viena. Viņas pasaules uzskats balstījies kristīgā pārliecībā, ko māksliniece neslēpa arī padomju gados. Gleznotāja bija neparasti iejūtīga, ar lielu gribasspēku apveltīta personība. Vairākkārt tikusies ar prezidentu Kārli Ulmani, ap sevi pulcinājusi latviešu

inteliģences pārstāvjus.

Emma Baltmane bija pirmā māksliniece, kura dzīvoja Krustpilī un savu talantu veltīja dzimtajai pilsētai un tās ļaudīm. Viena no pirmajām latviešu glezniecībā, kura pievērsusies mazpilsētu ainavu gleznošanai. 1930. gadā ieguvusi popularitāti ar Krustpils tirgus skatiem. Bez ainavām māksliniece gleznoja kļūdas dabas un ziedus, kopumā uzgleznojot aptuveni 1300 gleznu. Gleznojusi reālistiski impresionistiskā garā, veiksmīgi uztvērusi formu, telpu, gaismojumu un kolorītu.

No 1927. gada bija Neatkarīgo mākslinieku vienības, no 1945. gada – Padomju Latvijas Mākslinieku savienības biedre.

Aktīvi iesaistījās izstāžu dzīvē no 1926. gada. 1928. gadā piedalījās Latvijas 10 gadu pastāvēšanas jubilejas izstādē. No 1929. gada – Neatkarīgo mākslinieku vienības izstādēs, kā arī daudzās Latvijas mākslinieku grupu izstādēs.

Mākslinieces Emmas Baltmanes piemiņas izstādes notikušas Jēkabpilī 1970. un 1982. gadā.

Mirusi 1969. gada 16. decembrī. Apbedīta Krustpils Kapeles kapos.

Elīze Ore-Melbārde – 120 (1897-?)

Inženiere, mežkope

Elīze Ore-Melbārde dzimusi 1897. gada 21. martā Daudzses pagastā. Pēc vietējās pamatskolas beigšanas turpināja izglītību Jaunjelgavas pilsētas skolā. Elīze Ore-Melbārde bija pirmā sieviete, kas beigusi LU mežkopības nodaļu ar inženiera mežkopja grādu. Precējusies ar inženieri mežkopi Oskaru Ori, kurš bija mežzinis Kok-

nesē, tad virsmežzinis Liepnā un Jelgavas virsmežniecībā. Apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni. Miris 1944. gada 6. augustā.

Kara gados ģimene devās prom no Latvijas. Elīze Ore-Melbārde ar meitu Zaigu un dēlu Gunti no Vācijas iebrauca ASV. Ores ģimene vispirms apmetās Tulas pilsētā Oklahomā, pēc dažiem

gadiem ieradās Čikāgā. Dēls Guntis Ore beidzis koledžu ar inženiera grādu, precējies ar Leldu Vinteri – māksliniece un gleznotāju. Meita Zaiga ir mūziķe – pianiste, bieži uzstājas Čikāgā latviešu koncertos kā pavadītāja solistiem.

Elīze Ore (Melbārde) apglabāta Mount Olive kapsētā Čikāgā.

Marts

Tēvs Ambrozijs (Georgijs Savčenko) – 90

Tēvs Ambrozijs (Georgijs Savčenko) dzimis 1927. gada 25. martā Ukrainā. Viņš ir pirmais Ilūkstes novada Goda pilsonis (2012). No 2001. līdz 2013. gadam Tēvs Ambrozijs kalpoja Ilūkstes dievmātes Piedzimšanas pareizticīgo draudzē.

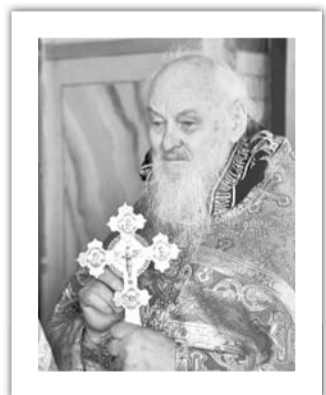
Īpaši nozīmīgs apbalvojums viņam ir Maskavas un visas Krievijas patriarha Alekseja II piešķirtais *Svētā*

Radoņežas Sergeja krusts. 2013. gadā Svētā gara vīriešu klosterī Jēkabpilī Rīgas un visas Latvijas Metropolīts Aleksandrs iesvētīja lielajā shimā igumenu Ambroziju (Savčenko), kurš līdz šai dienai pildīja Ilūkstes Dievmātes Piedzimšanas baznīcas pārzina paklausības pienākumu. Tēva Ambrozija kalpošanas laikā tika atjaunots sieviešu klosteris Ilūkstē, uz baznī-

cas tika uzstādīts apzeltītais kupols un uzcelts zvanu tornis, kā arī sakopta pareizticīgo kapsēta un apziņāti seit apglabātie.

Iesvētot lielajā shimā, igumens Ambrozijs tika nosaukts par Agafangelu, par godu svētajam ticības apliecinātājam Agafangelam (Preobraženskim), Jaroslavas metropolitam.

Shiigumens Agafangels (Savčenko) tiek saukts arī

par Svētā gara vīriešu klosterā garīgo tēvu.

Sēlijas skolu pasākuma pārstāvji pie Aknīstes vidusskolas pirms VII Sēlijas kongresa.

Prāvests Jānis Krapāns – 85 (1932-2016)

Ilūkstes draudzes prāvests, Ilūkstes dekanāta dekāns, Jelgavas diecēzes ģenerālvikārs, prelāts (Praelatus honoris) Jānis Krapāns dzimis 1932. gada 17. aprīlī Pilskalnes pagastā katoliskā septiņu bērnu ģimenē. Tēvs bija ļoti ticīgs un strādīgs, ticībā un mīlestībā audzināja arī savus bērnus.

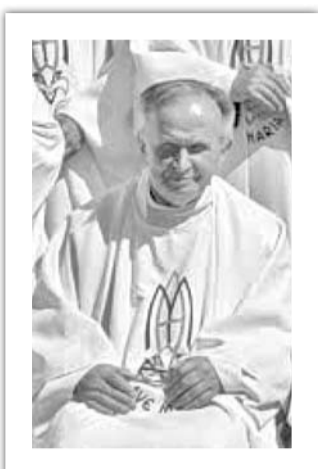
Astoņu gadu vecumā J. Krapāns pieņēma Pirmo Svēto Komūniju. Toreiz draudzi vadīja priesteris Jāzeps Pudāns, kurš pēc gada – 1941. gadā – tika arestēts, nosūtīts uz Sibīriju un no turienes tā arī vairs neatgriezās. Pēc tam draudzē ienācis cits svētgais priesteris – jezūitu tēvs Lapkovskis, kuru arī pēc kara arestēja. Šim priesterim bija lemts būt apcietinājumā deviņus gadus. Abu draudzē iepazīto priesteru svētīgās dzīves un ticības piemērs jaunajā puisī veicināja vēlēšanos turpināt Baznīcas misiju un stāties aizgājēju un apcietināto vietā.

Pēc Ilūkstes vidusskolas beigšanas jaunietis vēlējies stāties Garīgajā seminārā, tomēr komisariāts krievu laikos to neļāva, un 1952. gadā J. Krapānam tika atņemti

dokumenti. No domas par semināru nācās atteikties un gadu strādāt kolhozā, barojot cūkas. Pēc šīs pieredzes J. Krapāns sāka strādāt netālu no Ilūkstes esošajā Dvīetes skolā par skolotāju. Saņēmis pasi un pierakstīšanās aplieciņu, J. Krapāns tomēr iestājās seminārā.

Pēc pirmā pavadītā mācību gada seminārā jaunajam semināristam bija jādodas kara dienestā. Pēc dienesta seminārā tika aizvadīti vēl divi mācību gadi, bet 1959. gadā vairākiem semināristiem mācības tika aizliegtas. Šo studentu vidū bija arī J. Krapāns. Priesteri Padomju Savienībā bija nevēlamas personas, tāpēc nebija atļauts tos iesvētīt. Tomēr 1965. gadā pēc 12 cerību un pārbaudījumu gadiem bīskaps Julians Vaivods J. Krapānu iesvētīja par priesteri.

Pēc trim Latvijā nokalpotiem gadiem bīskaps jauno priesteri nosūtīja uz Ukrainu. Nesavtīgā kalpošanā un mīlestībā ir aizvadīts mūžs priesterībā. Ir pārciesti gan padomju varas gadi, kad pret reliģiju valdīja ideoloģiskais karš, gan teju 30 gadus strādāts Ukrainā, kur, vienam

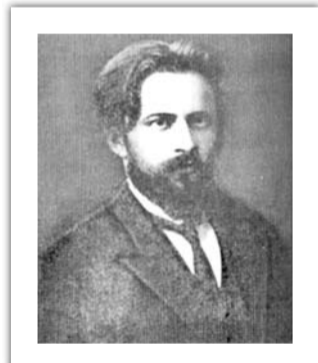

pašam darbojoties, apkalpoti 17 rajoni, kā arī Kijevas pilsēta. Tikušas atjaunotas vairākas baznīcas. Pēdējos 18 gadus priesteris Jānis Krapāns pavadīja, darbojoties sākumā Dvīetes, tad Ilūkstes draudzē.

„*Kalpošana ir sevis ziedošana priekš cilvēkiem. Piecdesmit gadu laikā neesmu bijis nevienā atvaļinājumā, nekādās sanatorijās. Priesterim ir jāpalīdz cilvēkiem, jāpalīdz ģimenēm. Katra ģimene ir ar savām niansēm, svarīgākais ir saprast, piedot un aizmirst. Ja meklējam sevi, tad ir grūti, ja meklējam bērnu laimi, ģimenes laimi, tad – viegli”*, teicis Jānis Krapāns.

Aprīlis

Fallijs (Konrāds Bullāns) (1877-1915)

Rakstnieks Fallijs (īstajā vārdā Konrāds Bullāns) dzimis 1877. gada 8. aprīlī Biržu pagasta (tagad Kalna) Bullišu māju saimnieka ģimenē.

Beidzis Jēkabpils aprinča skolu. Dzīvojis Jēkabpilī, Saratovā, Rīgā, Pēterburgā, kur ar mācītāja J. Sanderā atbalstu beidzis pilsētas 10. ģimnāziju. Studējis tieslietas Pēterburgas universitātē (1898–1904).

1900. gadā žurnālā *Sociāldemokrāts* Londonā ar pseidonīmu Tirtejs tika publicēts viņa pirmais dzejolis *Kas vaiga sviedros sausu maizi lauž* (1900, 1.nr., Londona). 1901. gadā *Mājas Viesā Mēnešrakstā* – satīriskais dzejojums *Ziedoņa sapnis*. Šajā laikā viņš kļuva plaši pazīstams ar latviešu literārajos žurnālos publicētām *novelēm*

Nellija, Putniņš, Bairaona galva, kā arī dzejas grāmatām un lugām. 1904. gadā izdota tēlojumu grāmata *Krēslā*. Almanahā *Zalktis* (1906–1908) publicētas vairākas poēmas – *Dēmons, Tanheizers, Tristans un Izolde, Lisabona*. Fallija lirika izdota krājumos *Daile un spēks, un milzums, Dziesmu leja un kalna gals* (abi 1904), *Dziesmu svētki, Prometejs un Dionīss* (abi 1906). M. Palēvičas redakcijā izdota *Dzejdarbu izlase*. Fallijs rakstījis arī psiholoģiskas lugas – *Arnolds Nolle* (1905, teātri 1906), *Laura* (periodiskā 1905, teātri 1906), *Selgā* (1905) un citas.

1905. gadā pēc pārciestas garīgas slimības Fallijs atgriezās uz dzīvi Latvijā. Te strādāja par krievu valodas skolotāju Ķeniņu skolās Rīgā (1906–1908). No 1908. gada uzturējās galvenokārt Rietumeiropas kultūras centros Parīzē, Minhenē, Venēcijā, Florencē, Romā un citur, gan izglītojamies, gan nodarbojamies ar literatūru, kā arī cenšoties uzlabot savu veselību. 1909. gadā apprecējās ar savu bijušo skolniecei Mildu Palēviču, vēlāk pazīstamu filozofi. Dzīvoja Strasburgā

un Minhenē, Erlangenē, tad kopā ar sievu devās uz Venēciju, Florenci un Romu. 1911. gadā neilgi strādāja pie profesora Kārļa Baloža Berlīnē, tad pārcēlās uz Parīzi, kur viņa sieva Milda studēja mākslas vēsturi un filozofiju. Šajā laikā Fallijs pabeidza rakstīt lugu *Lāčplēsis un Lakstīgalas*.

Fallija lirikā vērojama spēcīga nacionālo tradīciju ietekme, folkloras kolorīts, vēlāk galvenokārt antikās pasaules un kristietības motīvi. Viņa dzejā liela loma dionīssiskajam elementam, spraiģai garīgai aktivitātei. Viens no Fallija iecienītākajiem autoriem bija H. Heine. Literatūras vēsturē Fallijs tradicionāli pieskaitīts pie dekadentiem.

Pēc Pirmās pasaules kara sākuma caur Londonu un Stokholmu Fallijs atgriezās dzimtenē, tomēr drīz devās uz Maskavu, kur 1915. gadā strādāja Latvijas kultūras birojā par sekretāru un laikraksta *Dzimtenes Atbalss* redakcijā.

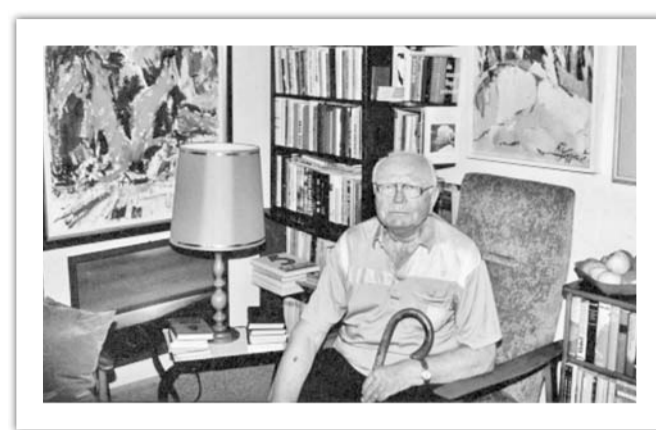
Maskavā Fallijs saslima un mira 1915. gada 6. decembrī. Apbedīts turpat Vēdencas kapsētā.

Alberts Eglītis – 100 (1917-2007)

Latviešu trimdas literāts, publicists, žurnālists

Alberts Eglītis – žurnāla *Treji vārti* redaktors, ilggadējs Daugavas Vanagu organizācijas biedrs, apbalvots ar Daugavas Vanagu nozīmi zeltā, PBLA Kultūras fonda Kr. Barona prēmijas laureāts. Grāmatu *Nesauļes laika dziesmas, 40 gadi pēc tam, Ceļā caur nesauļi, Grenadiēru grāmata un Matīsa Sēļa mūža jūdze* autors.

Dzimis 1917. gada 25. aprīlī Novgorodā, vecākiem atrodoties bēgļu gaitās. No 1921. līdz 1936. gadam dzīvojis Elkšņu pagasta *Pārupos*, mācījies Elkšņu pamatskolā. 1944. gadā iesaukts Latviešu leģionā. Nokļuvis kara ziņotāju vienības Kurt Eggert rotā. Taču, vēloties izbaudīt kara istenumu, Alberts Eglītis pāriet kaujinieku rindās – kļūst par 19. divīzijas izlūku bataljona 1. rotas kaujinieku. Piedalās Vidzemes aizstāvēšanas cīņās, piedzīvo dramatisko atkāpšanos cauri Rīgai, pārdzīvo Ziemassvētku kaujas Kurzemē. Pēc smaga ievainojuma 1945. gada janvārī viņu evakuē ārstēties uz Vāciju. No 1945. gada dzīvojis un strādājis Vācijā.

Alberta Eglīša mūžs aizritējis trimdā, bet viņa sirdi vienmēr bijusi Latvija un Elkšņi. Apbedīts Elkšņu pagasta Ūzānu kapsētā.

Alberta Eglīša piemiņas istaba iekārtota bijušajā Elkšņu pamatskolā, kur pēc rakstnieka novēlējuma glabājas viņa dāvinājumi savai skolai. Istabā izstādīti vairāk nekā 30 latviešu autoru oriģināldarbi (gleznas, akvareļi, litogrāfija), lasītavā apskatāma plaša rakstnieka personīgā bibliotēka un izveidota piemiņas ekspozīcija. Jūlija beigās novadā notika fonda 1836 gājiens, – vairāk nekā 100 gājienu dalībnieku iepazīšanās ar Alberta Eglīša

mantojumu, tai skaitā arī Ints Teterovskis un jauniešu koris *Balsis*. Tāpat piemiņas istabu regulāri apmeklē arī tūristi.

Šogad, atzīmējot Alberta Eglīša 100. dzimšanas dienu, Viesītes bibliotēkā dienu pirms viņa dzimšanas dienas tika atklāta izcilajam novadniekam veltīta ceļojošā izstāde. Tā tapusi ar biedrības *Elkšņu kultūrvides centrs* atbalstu ciešā sadarbībā ar Ingridu Černauskū, Rudīti Urbacāni un Ritu Sirmoviču.

Atis Skalbergs par Albertu Eglīti sacījis: *”Stiprs, varonīgs cilvēks, liels latviešu patriots, varonīgs karavīrs, drosmīgs rakstnieks un žurnālists.”*

Aprīlis

Zenta Liepa – 105 (1912-1988)

Latviešu trimdas dzejniece

Neretas sudmalnieka Krajevskas meita Zenta Krajevskā dzimusi 1912. gada 10. aprīlī Lietuvā Airogolas ciemā. Ģimene ap 1920. gadu pārnāk uz Neretu. Zenta mācības uzsāk 4–klasīgajā Ķesteru skolā Neretā, bet pamatskolas pilnu kursu beidz Neretas pagasta Pētera–Pāvila

pamatskolā (Riekstiņskolā). Pēc tam beigusi Jēkabpils ģimnāziju. Klusa un atturīga, Zenta dzīvo it kā savā sapņu pasaulē, daudz lasa, jau agrā jaunībā sāk rakstīt dzeju. Pirmie dzejoļi – *Jaunatnei un Sirds* – publicēti 1931. gadā Latvju nacionālās jaunatnes savienības Neretas nodaļas rakstu krājumā *Avots*.

Kara beigās Zenta ar māsām Mildu un Ainu izbrauc uz Vāciju, bet 1950. gadā dodas uz Ameriku un Ņujorkā nodzīvo savu mūžu. Faktiski trimdā Zenta Liepa ir izaugusi un attīstījusi savu dzejniecības talantu.

Pirmās dzejoļu grāmatas, tostarp arī dzeja bērniem *Ziemassvētki Zaķu ciemā*, izdotas vēl Vācijā 1949. gadā.

Pārējās iznākušās ASV: *Dzintara meklētājs, Vara gredzens, Gaismas sijātājs, Mazā zeme, Atspulga nams, Zvaigžņu gaisma, sniega gaisma, Mans logs, Divas saules*. Laikā no 1949. līdz 1988. gadam Zenta Liepa izdevusi 10 dzejoļu krājumus. Viņa raksta par dabu, mīlestību, Visumu un Dievu, ilgām pēc dzimtenes – Latvijas. Viņas dzeja ir simboliska, klusināta. Pēteris Ērmanis atzīmē, ka Zentas dzejas stils ir ... maigi kautrs, neizteiktais jāmeklē, jāuzmin izteiktajā.

Zenta Liepa bija precējusies ar gleznotāju Edmundu Liepiņu, kas zīmējis vākus vairumam viņas grāmatu.

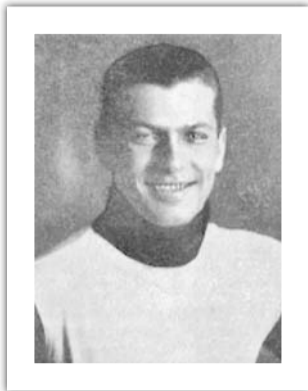
Mūžībā Zenta Liepa aizgāja 1988. gada 13. septembrī.

Rakstniece Lūcija Kuzāne ar talmiekiem savā Gričgales krūgā.

Roberts Plūme – 120 (1897-1956)

Latviešu sportists, aktīvs sporta administrators

Olimpisko spēļu dalībnieks Roberts Plūme dzimis 1897. gada 16. maijā Jaunjelgavā. Kopš 1912. gada aktīvi nodarbojies ar sportu, startējot sporta biedrības *Marss* sastāvā.

Pirmā pasaules kara laikā, kad bēgļi devās uz austrumiem, Rīgas stacijā pārpildītā vilcienā lūkoja

iespraukties ģimnāzists ar diviem velosipēdiem uz pleciem. Kāda bēgļu sieviņa izsaukusies: „*Kad mēs glābjam dzīvību, viņš – savu velosipēdu!*” Taču vaimanātāja nezināja, ka tai darīšana ar nākamo Viskrievijas čempionu riteņbraukšanā. 1914. gada Krievijas II olimpiādē Marsa komanda (Beitlers, Trautmanis, Plūme un Polis) ieguva pirmo vietu. Šajā laikā Roberts Plūme nodarbojās arī ar slēpošanu un desmitcīņu. 1915. gadā viņš kļuva par Viskrievijas čempionu riteņbraukšanā.

1917. gadā Roberts Plūme absolvēja ģimnāziju Jaroslavļā ar atzinību par sekmēm un 1921. gadā –

Petrogradas sporta akadēmiju. Izcietis sodu kā kontrrevolucionārs, Roberts Plūme atgriezās Latvijā. 1933. gadā ar maģistra grādu beidza Latvijas Universitātes Tieslietu fakultāti un strādāja par advokātu un notāru.

No 1922. līdz 1925. gadam viņš bija Latvijas čempions riteņbraukšanā. V. Plūme bija spēcīgs sprinta distancēs un treķkā, piedalījās arī daudzās starptautiskās sacensībās Rietumeiropā. Šajā laikā bija arī Latvijas čempions slēpošanā, boksā un piecīnā. Piedalījās sacensībās airēšanā, ātrslidošanā, basketbolā, paukošanā, basketbolā, šaušanā, ūdens-

polo. 1924. gadā pārstāvēja Latviju ziemas olimpiskajās spēlēs Šamoni kā slēpotājs. 1924. un 1928. gadā kā riteņbraucējs piedalījās Olimpiskajās spēlēs Parīzē un Amsterdamā. Viņš ir vienīgais Latvijas sportists, kas piedalījies gan Vasaras, gan Ziemas Olimpiskajās spēlēs.

Līdzās aktīvai sportošanai Roberts Plūme bija viens no aktīvākajiem Latvijas sporta dzīves vadītājiem divdesmitajos un trīsdesmitajos gados. Nodibināja un ilgus gadus vadīja plaši pazīstamo studentu sporta biedrību *Universitātes sports*, arī Latvijas basketbola savienību, Ziemas sporta savienību un Riteņ-

braukšanas savienību.

Latvijas Basketbola savienības priekšsēdētājs, Latvijas Ziemas sporta savienības dibinātājs, LZSS valdes loceklis un priekšsēdis, LOK loceklis, LOK un Sporta organizāciju apvienības priekšsēdētājs, LOK priekšsēdētāja pirmais biedrs. No 1933. līdz 1936. gadam vadīja Latvijas Olimpisko komiteju un pat vācu okupācijas laikā bija Latvijas sporta vadītājs.

Sākot ar 1936. gadu, ar Kārļa Ulmaņa atbalstu aktīvi organizēja Vienības velobraucieni. Aktīvi darbojies arī studentu organizācijās. Bija studentu korporācijas *Fraternitas Lettica* biedrs, vadīja Baltijas studentu ap-

vienību un bija Starptautiskās studentu konfederācijas prezidents (1936–1940).

Pirms Latvijas okupācijas devās trimdā uz Austriju, vēlāk uz Kanādu, kur bija fermeris un aktīvs latviešu sabiedrībā. Pēc kara Roberts Plūme bija latviešu sporta dzīves vadītājs Kanādā (1950–1956). Viņš apbalvots ar Ungārijas sporta sudraba medaļu, Francijas Republikas 1. šķiras zelta medaļu lentā, Itālijas piemiņas 2. pakāpes sudraba medaļu.

Miris 1956. gada 25. augustā Toronto.

(Izmantoti materiāli no lv.wikipedia.org/wiki/Roberts_Plūme)

Prāvests Staņislavs Čužāns – 95 (1922-2010)

Bebrenes draudzes prāvests Staņislavs Čužāns dzimis 1922. gada 12. maijā Borovkas draudzē. Mācījies Krāslavas ģimnāzijā, no 1942. līdz

1945. gadam – Rīgas metropolijas Garīgajā seminārā.

Pirms iesvētīšanas par priesteri pabeidzis divus kursus klātienē un trīs kursus neklātienē. Par priesteri 1945. gadā viņu iesvētīja metropolīts Antonijs Springovičs Rīgā Sv. Jēkaba katedrālē. Sprediķi brīvi varēja teikt latviešu, poļu un krievu valodā, izmantojot pie rakstus – arī lietuviešu valodā.

Garīguma pamatus seminārā viņam

ielicis bīskaps Boļeslavs Sloškāns, pie kura viņš mācījies vienu gadu Aglonā. Bīskaps neesot bijis daiļrunīgs, bet katrs viņa vārds palicis atmiņā.

Lielu iespaidu uz S. Čužānu atstājis pr. Vladislavs Litaunieks. „*Ja būt par priesteri, tad par labu priesteri!*” – savā iesniegumā par uzņemšanu Rīgas Garīgajā seminārā rakstījis Staņislavs Čužāns, bet viņa acu priekšā bijis tieši pr. Litaunieka piemērs, kas viņu dzīves garumā iedvesmojis

saglabāt uzticību savam priesteram aicinājumam.

1950. gadā S. Čužāns ticis apcietināts par saistību ar mežabrāļiem, lai gan patiesībā viņš mežabrāļus nepazīna, bet nebija ziņojis varas iestādēm par vīriešiem, kas izvairījušies no dienesta padomju armijā. S. Čužāns notiesāts par pretpadomju aģitāciju un neziņošanu varas orgāniem ar brīvības atņemšanu uz 10 gadiem, atbrīvots no ieslodzījuma pirms laika –1956. gadā. Priesteris

atzinis, ka apcietinājumā un Sibīrijā pavadīto laiku nenožēlo, jo iepazīnis daudzus dažādu tautību cilvēkus, viņu paražas un raksturus – tas esot bijis kā skola. Izsūtījumā pr. Čužāns esot celebrējis svēto Misi 1842 reizes. Tas esot noticis slepeni, par altāri izmantojot, piemēram, malkas blūķi.

Pr. Staņislavs Čužāns kalpoja Baznīcā 65 gadus – Ludzas, Ezersmuižas, Beresnes, Augškalnes, Indricas, Bebrenes un citās draudzēs.

Strādāja Bebrenes draudzē par prāvestu no 1982. līdz 2010. gadam. Apglabāts Bebrenes baznīcas dārzā.

Par pr. Staņislava Čužāna gaitām ir uzņemta dokumentālā filma *Dzīves liecība* (režisors J. Logins), kurā sirmmais priesteris dalījies atmiņās gan par Sibīrijā piedzīvoto, gan par saviem garīgajiem iedvesmotājiem – priesteri Vladislavu Litaunieku un godināmo bīskapu Boļeslavu Sloškānu.

Jānis Eriks Vanags – 80 (1937-2007)

p/s Zasa vadītājs, Leimaņu pagasta padomes priekšsēdētājs

Gadu vainagā vītie darbi nav saskaitāmi. Kā pelēks laukakmens ir bijis viņa mūžs, – darbs un lauki, zemnieka sīkstais noturīgums un tālo senču lidumnieka spīts.

Jānis Eriks Vanags dzimis 1937. gada 12. maijā Leimaņu pagastā (agrāk Biržu) *Vārpiņās*. Mācījās Bērzgala pamatskolā, pēc tam

Zasas vidusskolā. Turpināja mācības Priekuļu lauksaimniecības mehanizācijas tehnikumā neklātienē. 1965. gadā J. E. Vanags iestājās Mehanizācijas fakultātē neklātienē, ko absolvēja ar diplomdarbu par graudu kaltes būves projektu. Darba gaitas Jānis Eriks Vanags uzsāka Zasā 1958. gadā kā atslēdznieks un ierindas mehanizators. Vēlāk tika iecelts par mehānisko darbnīcu vadītāju, bet pēc galveno inženieru maiņas ar 1963. gadu rajona vadība viņu paaugstināja par padomju saimniecības *Zasa* galveno inženieri.

1965. gada nogalē J. E. Vanags tika iecelts par valsts saimniecības direktoru un saimniecību vadīja turpmākos 26 gadus

līdz tās pārveidošanai par paju sabiedrību 1992. gadā. Zasā nostrādāti 34 gadi. Šis bija lauksaimnieciskās ražošanas attīstības un intensīvas celtniecības laiks. Gadu no gada pieauga celtniecības darbi, zemkopības kultūru apjoms, lopkopības produkcijas apjoms, celtas un modernizētas fermas, attīstījās meliorācija, notika Zasas parka rekonstrukcija, uzlabojās strādājošo dzīves apstākļi, veidojās sakoptas dzīvojamās mājas un ražošanas objekti. Viss bija direktora Jāņa Erika Vanaga gan prāta, gan sirds darbs. Viņš strādāja nenogurstoši, neskaitot darba stundas un nesaudzējot sevi.

1985. gadā viņam

piešķirts LPSR Nopelniem bagātā lauksaimniecības darbinieka goda nosaukumu.

Atnākušais pārmaiņu laiks – 80. gadu nogale un 90. gadu sākums – saimniecību vadītājiem bija sarežģīts. Pārmaiņu laiks J. E. Vanaga dzīvē ieviesa izmaiņas. Zaudēta ticība cilvēkiem un sirdsmiers, iedragāta veselība.

J. E. Vanags uzsāka darba gaitas dzimtajā pagastā, strādājot SIA *Mežgale* un vēlāk Leimaņu pagasta padomē par tās priekšsēdētāju. 10 gadu laikā padarīts daudz – par pagasta padomes līdzekļiem atjaunotas un paplašinātas telpas Leimaņu bibliotēkai un medpunktam, atremontētas telpas, kurās

tika izveidots Veco ļaužu nams, uzcelta kapliča un iekārtota jauno kapu teritorija, izremontēta Bērzgala pamatskola. Viņa sapnis bija izveidot skaistu atpūtas vietu pie Leimaņu tautas nama, bet šī sapņa piepildījumu liktenis neļāva redzēt piepildāmies. Jānim patika sakopta vide. Piemērs bija sava saimniecība.

Mantotā vēlme būt saimniekam, tātad –atbildīgam, ir arī dēlam Aivaram, kuram celtniecības un tehnikas lietās galvenais konsultants un atbalstītājs bijis tēvs. Ģimene apsaimnieko 500 ha zemes, audzējot graudaugus un pākšaugus. Dēls Aivars Vanags ir Jēkabpils novada pašvaldības vadītājs.

Sunākstes mācītājmuižas teritorijas sakopšanas talka 2017. gada maijā.

Jūnijs

Jānis Kļava – 125 (1892-1971)

Latviešu aktieris, režisors, kultūras un sabiedriskais darbinieks

Jānis Kļava dzimis 1892. gada 15. jūnijā Sērenes pagasta *Mentēs* (tagad Daudzeses pagastā). Viņa vecāki Reinis un Pauline Kļavas bijuši zemnieki. Taurkalnes mežu ieskaita- jās mājās aktieris pavadījis savu bērnību.

Vēlāk Jānis Kļava pār- cēlies uz Rīgu, kur sāka savas skolas gaitas. No sākuma Jurkas privātsko- lā, tad Rīgas tirdzniecības skolā. Skatuves gaitas viņš

sācis 1909. gadā E. Neibū- ta biedrības trupā.

Vēlāk Jānis (Johans) Kļava strādājis Liepājas Jaunajā teātrī, Jelgavas Latviešu teātrī – aktieris, režisors un teātra māksli- nieciskais vadītājs (1922–1930) un Daugavpili – teātra mākslinieciskais vadītājs (1930–1940), bet 1940. un 1941. gadā Jānis Kļava bija režisors LPSR Ceļojošajā teātrī.

Pēc Otrā pasaules kara J. Kļava dzīvojis Saldū un nodibinājis dramatisko pulciņu, kas 1959. gadā pārdēvēts par Tautas te- ātri.

Režisors J. Kļava strā- dājis arī teātra vēstures un teorijas laukā.

Jānis Kļava miris 1971. gada 22. maijā, guldīts Rī- gas Meža kapos.

Jūnijs

Agris Elerts – 50

Latvijas izlases kamanīņu braucējs

nātos:

1993. gadā – 18. vieta vieninieķā, 6. vieta ko- mandā;

1997. gadā – 27. vieta vieninieķā, 7. vieta ko- mandā.

Agris Elerts piedalījies Eiropas čempionātos:

1992. gadā, kur izcīnīja 16. vietu vieninieķā, 4. vietu komandā,

1994. gadā – 11. vie- tu vieninieķā, 4. vietu komandā. PSRS tautu spartakiādes vicečempi- ons (1990), 3. vieta PSRS čempionātā (1989). Agris Elerts – četrkārtējs Lat- vijas PSR čempions 1988.

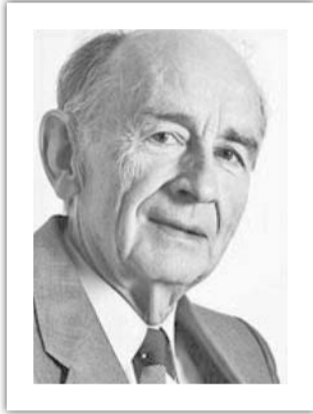
– 1991. un četrkārtējs Latvijas čempions 1992. – 1995. gadā.

Pilskalnes pagasta bobslejists un kamanīņu braucējs Agris Elerts 2005. gadā saņēmis visu laiku labākā Daugavpils rajona sportista titulu. Žurnālis- tiem viņš teicis, ka startu un finišu bijis ļoti daudz, tomēr skaidākie mirklī piedzīvoti Ziemas olimpiskajās spēlēs Albērvilā un Lillehammerē.

Nozīmīgs Agris Elerta sasniegums sportā ir iegū- tā 3. vieta Pasaules kausa izcīņās posmā (1992), kā arī starti Pasaules čempio-

Vaironis Jakāns – 90 (1927-2008)

Latviešu aktieris

Vaironis Jakāns dzimis Jaunjelgavā 1927. gada 20. jūnijā, mācījies Jaunjelgavas komercskolā (1941–1946). Tika mobilizēts vācu armijā un novirzīts par palīgu lido- tāju daļā (1944). Pēc pārbau- des Moršanskas filtrācijas nometnē 1945. gadā atgrie- zās Latvijā.

„Ko tik neesmu pārdzi- vojis! Visus tos laikmetus – ulmaņlaikus, krievu, vācu un atkal krievu okupāciju, nu brīvu Latviju. Vācu laikā mani septiņpadsmit gadu vecumā no komercskolas mo- bilizēja gaisa spēka izpalīgos. Nonācu Kurzemes katlā, tur sagaidīju kapitulāciju. Vācieši bēga uz Ventspils ostu. Mēs, puikas, atšķirāmies, tā teikt, dezertējam, gribējam palikt

dzimtenē. Citi, kas bija talse- nieki, devās turp; es gāju kā- jām uz mājām, uz Jaunjelga- vu – esmu pretim Skriveriem dzimis, ļoti smukā vietā. No frontes pretim nāca latvieši leģionāri, turējāmies kopā. Mūs paņēma ciet īsi pirms Jāņiem, sadzina visus pie Jel- gavas cukurfabrikas, salādēja vagonos. Pusotru gadu biju lēģeri aiz drātīm Tambovas apgabalā. Tur būvēja *Maska- vas–Saratovas gāzes vadu, ar rokām rakām, mālu kapājām. Drausmīgi. Četrdesmit dienu bez maizes. Tie zēni no pur- viem mira, katru dienu nesa no barakām laukā*”, stāstījis Vaironis Jakāns.

Kad karš bija beidzies, Vaironis Jakāns devās uz Rīgu.

1952. gadā beidzis Lat- vijas Konservatorijas teātra fakultāti. Strādājis par aktieri Jelgavas drāmas teātrī (1952–1953), Valmieras drāmas teātrī (1953–1954). Latvijas Nacionālā teātra (tobrīd– Andreja Upīša Latvijas PSR Valsts akadēmiskais drāmas teātris) aktieris kopš 1954. gada. Nospēlētas daudzas spīlgtas lomas, kas padarīju- šas Vaironi Jakānu par vienu

Latvijas iemīļotākajiem viņa laika aktieriem.

„Es vienmēr lepojos, ka mans tēvs devies aizstāvēt Rīgu pret bermontiešiem, iestājies Daugavgrīvas 1. brīvprātīgo strēlnieku pulkā un bijis ziņnesis pie leģendā- rā pulkveža Brieža. Ar Jura krustu apbalvots”, teicis aktie- ris. Piedzīvotais jaunībā kara gados tikai bija stiprinājis viņa latvietību un savas ze- mes mīlestību. Un viņa tauta aktierim vēlāk šo mīlestību ar uzviļam atdeva atpakaļ. Savā mākslā viņš prata dāvat prieku un smieklus. Un tieši par to viņu mīlēja. Par visiem tiem labsirdīgajiem, jautra- jiem, raksturā vājajiem un darboties gribošajiem, ku- riem pēc trāpīga vārda nebija kabatā jālien. Taču aktiera bagātajā radošajā biogrāfijā ierakstīta ne viena vien dra- matiska, pat traģēdijas virsot- nes sasniegusi loma.

1960. gadā Vaironis Ja- kāns debitēja kino epizodiskā lomā filmā *Vētra*. Spīlgtis rak- sturlomu tēlotājs. Filmējies daudzās Rīgas Kinostudijas režisoru mākslas filmās, kā *Kad lietus un vēji sitas logā, Klāvs – Mārtiņa dēls, Nāves*

ēnā, *Uzbrukums slepenpo- licijai, Melnā vēža spēlēs* un citās.

Vairoņa Jakāna vecākiem Jaunjelgavā Jelgavas ielā pie- derēja frizētava, kur viņi, abi frizieri, zēnam uzticējuši tā- dus svarīgus darbus kā ūdens atnešanu, nogriezto matu saslaucīšanu. Tur arī gadījās redzēt visdažādākos cilvēkus, šie vērojumi vēlāk noderēju- šī, veidojot lomas.

V. Jakāna izcilā humora izjūta, spēles prieks, impro- vizācijas spējas, muzikalitāte un plastiskums teātra jau- najai paaudzei allaž bija kā paraugs, kā ista meistarklase, kur apgūt tēla smalko rakstu- rošanas mākslu.

Vaironis Jakāns bija LPSR Nopelniem bagātais skatuves mākslinieks (1970), Latvijas PSR Tautas skatuves māksli- nieks (1990). Kā mākslinieka radošā mūža rezumējums – Latvijas valdības augstais apbalvojums – Triju Zvaig- zņu ordenis.

Vaironis Jakāns miris 81 gada vecumā – 2008. gada 29. decembrī Rīgā. Apbedīts Rīgas Meža kapos.

Augusts

Jānis Jaunsudrabiņš – 140 (1877-1962)

Latviešu rakstnieks un gleznotājs

Jānis Jaunsudrabiņš dzi- mis 1877. gada 25. augustā Neretas pagasta *Krodziņos*. Mācījies Riekstiņskolā (Ne- retas pagasta pamatskolā) un Paņemūnes krievu skolā. Vecsātu zemkopības skolā apguvis muižkunga amatu, pēc tās beigšanas strādājis Laukmuižā un Smuku mui- žā. Jau mācoties Vecsātos, rakstījis dzeju un nodevies zīmēšanai. Strādājot *Smu- kāš*, J. Jaunsudrabiņš izjutis vēlmi apgūt glezniecību un 1899. gadā devies uz Rīgu, iestājies Benjamiņa Blūma zīmēšanas skolā. To beidzis 1903. gadā, vienlaicīgi ap- meklējis arī Jaņa Rozentāla studiju. Šajā periodā sek- mīgi pievērsies fotogrāfijai,

izmantojot šo nodarbi arī kā iztikas avotu. Turpmāk pašmācības ceļš un studijas ārpus Latvijas – Minhenē, Berlinē, Žulijāna akadēmijā Parīzē. Pirmo izstādi sarī- kojis dzīvokli Cēsu ielā jau 1906., bet lielāko – Rīgas muzejā (tagadējā Latvijas Nacionālajā mākslas mu- zejā).

J. Jaunsudrabiņš veidojis tikai sev raksturīgu poētiski – neoimpresionistisku glez- niecības stilu, kas ļauj viņu atpazīt tā laika gleznotāju saimē. Veidojis ilustrācijas grāmatām, no kurām popu- lārākā ir viņa ilustrētā *Baltā grāmata*. Pievērsies latviešu mākslas un glezniecības iz- vērtēšanas darbam, pirmais sarakstījis īsu latviešu glez- niecības vēsturi.

J. Jaunsudrabiņš 1906. gadā paraksta tā saukto de- kadentu grupas manifestu un ir izdevuma *Pret Sauli* redaktors un Neatkarīgo mākslinieku vienības biedrs. Laikā no 1913. līdz 1935. gadam (ar pārtraukumiem) dzīvo jaunuzceltajā mājā Pļaviņās, ziemās uzturoties Rīgā.

Pirmā pasaules kara

laikā J. Jaunsudrabiņš ar ģimeni evakuējas uz Kau- kāzu. Tur viņš galvenokārt nodevies glezniecībai, rīkojis arī izstādes. Pēc atgriešanās Latvijā šajā periodā gūtos iespaidus atainojis savos lite- rārajos darbos.

J. Jaunsudrabiņa pirmais publicētais dzejolis *Ziemas nakts* nodrukāts 1896. gadā laikrakstā *Latviešu Avīzes*. Pirmais lielākais darbs – ga- rais stāsts *Vēja ziedi* – grā- matā iznāk 1907. gadā un vēlāk tiek izdots atkārtoti 12 reizes. Tam seko stāsts *Aija, Baltā grāmata, Dzejas* un citi darbi. Izdoti Jaunsudrabiņa Raksti 8 sējumos, Kopoti raksti 15 sējumos, 3 sējumos Trimdas raksti.

J. Jaunsudrabiņa devums latviešu kultūrā ticis no- vērtēts: rakstnieks saņēmis Latvijas Kultūras stipendiju, 1927. gadā viņam piešķirta Triju Zvaigžņu ordeņa virs- nieka pakāpe. Mūsdienās J. Jaunsudrabiņa *Baltā grā- mata* iekļauta Latvijas Kul- tūras kanonā kā literārs un vizuālās mākslas darbs.

J. Jaunsudrabiņš tulkojis daudzu rakstnieku darbus – K. Hamsuna, B. Kellermana

un citus. Viņa grāmatas la- sāmas vācu, lietuviešu, igau- ņu, krievu, poļu un franču valodās.

J. Jaunsudrabiņa ģimene 1944. gadā no Rīgas ar pēdē- jo kuģi atstāja Latviju, devās uz Vāciju, kur pavadījuši mūža nogali. Arī trimdā J. Jaunsudrabiņš aktīvi tur- pinājis gleznot un rakstīt, saņēmis ALA Kultūras fon- da balvu un PBLA Tautas balvu.

Rakstnieks aizgāja mū- žībā 1962. gada 28. augustā, viņu guldīja Kērbekas (Korbecke) pilsētas kapsētā. 1997. gada 13. septembrī Jāni Jaunsudrabiņu, viņa meitu Liliju un sievu Natāli- ju pārbedīja Neretas pagasta Ķišku kapsētā.

Pirms 50 gadiem – 1967. gada 25. augustā – Jaņa Jaunsudrabiņa *Baltās grāmatas* Mūsmājās *Rieksti- ņos* iekārtoja viņam veltītu piemiņas muzeju. Mūsdie- nās te skatāma arī infor- matīva ekspozīcija par viņa literārajiem līdzgaitniekiem – Veltu Tomu, Zentu Liepu, Jāni Veseli un Līvu Jurku (Juri Puriņu).

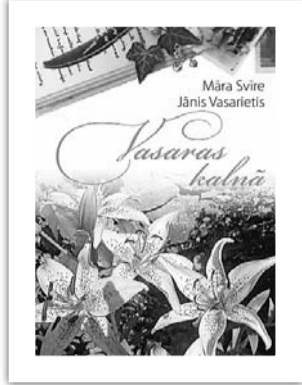

Jānis Vasarietis – 95

Sīpolpuķu audzēšanas speciālists, liliju selekcionārs

Pazīstamais selekcionārs, liliju audzētājs Jānis Vasarietis dzimis 1922. gada 3. augustā Ozolniekos, Jelgavas apriņķī. Jāņa Vasarieša tēvs Fridrihs Vasarietis (līdz 1940. gadam – Zommers) no 1881. līdz 1972. gadam bija uzņēmējs, Latvijas armijas virsnieks, pulkvežleitnants, Rīgas aizstāvēšanas organizators bermontiādes laikā, Latvijas Republikas Tirdzniecības un rūpniecības ministrs, diplomāts. Viņa personību vislabāk raksturo saņemtie

apbalvojumi: apbalvots ar Krievijas impērijas Sv. Staņislava ordeņa II un III šķiru, ar Sv. Annas ordeņa II un III šķiru, ar Sv. Jura ordeņa IV šķiru. Brīvvalsts laikā apbalvots ar Lietuvas Ģedimīna ordeņa III šķiru. Latvijas valsts Fridrihu Zommeru apbalvoja ar Triju Zvaigžņu ordeņa III šķiru, Lāčplēša kara ordeni – III šķiru.

Līdz sešu gadu vecumam Jāņa Vasarieša bērniņa pagāja tēva mājās Ozol-

niekos. Iecavas upes krastā bija Fridriha Zommersa pārvaldītā ķieģeļu fabrika. Vēlāk Jānis Vasarietis dzīvoja Staburaga pagastā.

Garais Jāņa Vasarieša mūžs ir bijis gana raibs. Bērniību aizvadījis pārtikušā un inteligentā ģimenē, ieguvis labu izglītību un apguvis piecas svešvalodas. Kara laikā dienējis nakts bumbvedējos, nokļuvis gūstā un par mata tiesu izglābies no nāves. Gandrīz visu savu darba mūžu Jānis Vasarietis strādājis par ķīmijas un fizikas skolotāju, bet mūža otrajā pusē pievērsies puķkopībai. Izaudzinais četrus bērnus. Tautas frontei uzdāvinājis datoru divstāvu mājas vērtībā un sacerējis Staburaga himnu.

Savas puķkopja gaitas uzsāka 1958. gadā, kad no Kanādas saņēma amerikāņu gladiolu šķirņu vairsīpol-

liņus. Ap 1970. gadu viņš no Amerikas saņēma lielu trompešu sēklu sūtījumu. Ar to arī sākās Jāņa Vasarieša milestība uz lilijām.

1976. gadā viņš no sēklām, kas nāca no Amerikas, sāka audzēt Āzijas lilijas. Tad arī apmetās uz dzīvi Vecumniekos un uzsāka savas liliju selekcionāra gaitas. Selekcionārs atzīstas, ka pašā iesākumā, sējot liliju sēklas, vēlēties tās vienkārši ātrāk pavairot, lai būtu vairāk sīpolu pārdošanai. Tomēr izaudzēto liliju skaistums viņu apbūra, un viņš aizvien vairāk sāka pievērsties jaunu šķirņu radīšanai. Radījis 260 liliju šķirnes. Ar savu entuziasmu un labestīgo attieksmi Jānis Vasarietis liliju selekcijai ir pievērsis daudzus puķkopjus.

Jāņa Vasarieša selekcionāra darbs ir augstu novērtēts. Viņš ir četras reizes

saņēmis Ziemeļamerikas liliju biedrības dāvāto ceļojamo sudraba kausu par sasniegumiem liliju selekcijā, kā arī daudzas medaļas un diplomus.

Jānis Vasarietis ir Likteņdārza sirsniņģ atbalstītājs, Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris (1999), Latvijas liliju selekcijas patriarhs. Pazīstams arī pasaulē, daudzu publikāciju autors. Pateicoties viņam, Vecumniekos katru gadu vasaras vidū svin liliju svētkus. Pēc J. Vasarieša iniciatīvas 2003. gadā Staburagā ap Dieva ausi izveidots Latvijā pirmais dienliliju dārzs. Vecumniekos atjauno veco parku, pat mazpulcēniem tiek dāvinātas lilijas, bet ar vienu noteikumu: ja viņiem paliek pāri, lai dod atkal tālāk.

2015. gadā izdevniecībā Zvaigzne ABC iznākuši

Māras Svīre, Jāņa Vasarieša grāmata *Vasaras kalnā*.

Grāmatas pamatā Latvijas liliju selekcionāra Jāņa Vasarieša autobiogrāfiskas atmiņas. Dzīve ir bijusi gara un piedzīvojumiem, notikumiem bagāta. Jāņa Vasarieša atmiņā ir pirmskara Latvija un Otrais pasaules karš, gūsts, studiju gadi Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātē, turklāt viss – arī dzīves grūtības – caur šķelmīga, sirsniņa humora prizmu. Bet Māra Svīre, J. Vasarieša krāšņo liliju iedvesmota, 13 no tām vēltijusi savdabīgas esejas.

Vasaras kalnā – Latvijas liliju meistara, kolorītā Jāņa Vasarieša atmiņas par aizrautīgiem, arī traģiskiem, enerģiskiem, radošu ideju un optimisma bagātiem pāri par deviņiem gadu desmitiem.

Augusts

Jēkabs Vītols – 140 (1877-1961)

Pedagogs, zinātnieks, profesors tēlotājā ģeometrijā

Jēkabs Vītols dzimis turīgu saimnieku ģimenē 1877. gada 30. augustā Jēkabpils apriņķa Sērenes pagasta *Pumpānos*, savas mātes mājās, kas tai nākušas līdzī pūrā. Vītolu dzimtas mājas *Kampēni* bija kaimiņu pagastā, Secē. Tur līdz pat 1944. gadam saimniekoja Jēkaba tēva vecākais brālis Miķelis. Pētot savas dzimtas vēsturi pēc baznīcas grāmatām,

Jēkabs Vītols noskaidroja, ka ziņas par Seces pagasta Vītoliem rodamas jau XVIII gadsimta sākumā.

Jēkabs Vītols Jaunjelgavas pilsētas skolu beidzis 1892. gada pavasarī. Tad Rīgas pilsētas reālskolā un Rīgas Politehniskajā institūtā, kuru beidzis 1907. gadā ar būvinženiera grādu. 1897. gadā iestājies studentu korporācijā *Selonija*.

J. Vītols četrus gadus strādāja par skolotāju Valkā un Tukuma komercskolā. 1912. gadā viņš devās uz Soļikamsku Permas guberņā. Tur strādāja par zemstes apgabala inženieri, būvēja ceļus, tiltus, skolas, arī kādu hidroelektrostaciju. Pirmā pasaules kara sākumā Jēkabu Vītolu iesauca karadienestā. Viņš būvēja ceļus Austrijas

frontē Galīcijā un Bukovīnā. 1917. gadā viņu demobilizēja.

Sākoties Pilsoņu karam, viņu iesauca Kolčaka armijā. Tai atkāpjoties, viņš nonāca Sibīrijā. Tur J. Vītols būvēja ceļus no Baikāla ezera uz Mongoliju. Dažas dienas pēc sievas nāves J. Vītols saņēma atļauju ģimenei atgriezties Latvijā.

Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultāte 1923. gadā uzaicināja viņu par docentu tēlotājā ģeometrijā. J. Vītols uzskatāms par pirmo zinātnieku, kas likņu kinemātisko veidošanu sistemātiski pēta un ģeometrisku transformāciju ceļā parāda dažādu jau sen pazīstamu likņu savstarpējo radniecību. Viņš aizstāvēja disertāciju par tematu *Algebras-*

ku un transcendentu likņu kinemātiska veidošana, iegūstot inženierzinātņu doktora grādu. Viņu ievēlēja par tēlotājas ģeometrijas profesoru. Šajā amatā viņš bija līdz 1944. gadam, kad atstāja dzimteni.

Trimdas ceļi viņu veda uz Hamburgu, pēc dažiem gadiem uz ASV, tad uz Sidneju Austrālijā.

Profesors savā zinātniskajā darbā izpētījis vairāk nekā 4000 likņu.

Jēkabs Vītols ir atstājis atmiņu stāstus, kas publicēti dažādos periodiskos izdevumos. Viņš rakstījis gan par dzīvi *Selonijā*, gan daudz kultūrvēsturisku atmiņu par notikumiem ap gadsimtu miju, par Jāni Poruku, par RPI korporācijām, par revolūcijas laiku Sibīrijā 1919. un 1920. gadā.

Augusts

Viktors Zvaigzne – 90

Aktieris, režisors

Viktors Zvaigzne (no kreisās) kopā ar brāli gleznotāju Borisu Zvaigzni. (Foto no Ievas Zvaigznes fotoarhīva)

Zvaigžņu ģimene kopš 1931. gada dzīvo Jaunjelgavā Zvaigžņu mājās.

Viktors Zvaigzne – bijušais Latvijas Radio galvenais režisors, aktieris un režisors – dzimis 1927. gada 16. augustā Valmieras apriņķa Kokmuižā. Ģimenē auguši septiņi bērni, Viktors – vidējais dēls. No tēva Kārļa Rūdolfa Zvaigznes

mantojis radošu garu, jo arī tēvs bijis apdāvināts cilvēks – spēlētājs teātri, labprāt gleznojis. Viktors Zvaigzne mācījies Jaunjelgavas komercskolā vienā klasē ar Vaironi Jakānu, Jāni Rozenbergu, studējis Latvijas Valsts universitātes Matemātikas fakultātē, 1950. gadā beidzis Latvijas PSR Teātra institūtu.

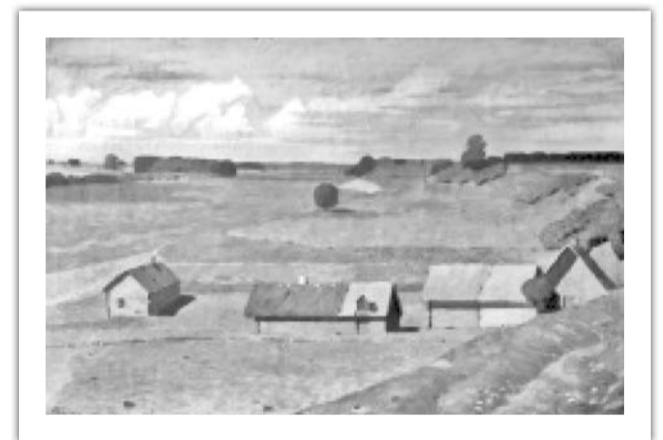
No 1950. līdz 1971. gadam bijis aktieris un režisors Liepājas teātri. Vadījis dramatisko ansambli. Pēc tam aktieris un režisors Jaunatnes teātri, Latvijas radioteātra galvenais režisors. Miris 1983. gada 17. septembrī Rīgā.

Teātra milestību mantojusi Viktora Zvaigznes meita Māra Zvaigzne.

Augusts

Kārlis Kalve – 140

(1877–1903)

Latviešu gleznotāja Kārļa Kalves ainava

Kārlis Kalve (1877. gada 1. augusts – 1903. gada 19. septembris) bija gleznotāja Pētera Kalves brālis.

Kārlis Kalve dzimis Trepes pagasta Andrānu *Kaļvos* 1877. gada 1. augustā zemnieku ģimenē. Mācījies Jēkabpils pilsētas skolā. Profesionālo izglītību ieguvis Štiglica Centrālajā tehniskās zīmēšanas skolā Pēterburgā, ko nav pabeidzis finansālu apsvērumu dēļ. Vēlākos gados privāti studējis pie gleznotāja Konstantīna Križicka. Vasarās Krievijā no Melnās jūras līdz Lādogas ezeram strādājis dažādus gadījuma darbus, pārdodot arī savas gleznas.

Dzīvodams grūtos materiālos apstākļos, saslimis ar tuberkulozi. Miris savās mājās *Kaļvos* 1903. gada 19. septembrī, apbedīts Dreimaņu kapsētā pie Krustpils.

Bijis spilgts gadsimtu mijas ainavu glezniecības kopējs. Mākslinieka darbu Latvijā ir saglabājušies samērā maz. Kopumā uzgleznojis vairākus simtus gleznu – eļļas gleznas, pastēļus un zīmējumus, no kuriem lielākā daļa palikusi Krievijā.

Atceres izstāde māksliniekam un viņa brālim gleznotājam Pēterim Kalvem tika sarīkota 1982. gadā Jēkabpilī.

Indulis Dālmanis – 95 (1922-1983)

Latviešu vijolnieks, pedagogs,
komponists

Indulis Dālmanis dzimis 1922. gada 17. augustā skolotāju Eduarda Dālmaņa un Otilijas Dālmanes (dz. Kauliņas) ģimenē, kas tikko bija atgriezies no Pirmā pasaules kara bēgļu gaitām Krievijā.

Drīz vien ģimene pārceļas uz Jaunjelgavu, kur tēvs skolā pasniedz latviešu valodas, ģeogrāfijas, dziedāšanas stundas, māca vijolo spēli saviem audzēkņiem un vēlāk arī savam muzikāli apdāvinātajam dēlam, kuram toreiz jau ir 8 gadi.

Desmit gadu vecumā Indulis divas reizes nedēļā mēro ceļu pāri Daugavai uz Rīgu, lai tālāk izkoptu savu vijoles spēli pie tikko Latvijas konservatoriju absolvējušā brīvmākslinieka Alfrēda Dunkļa. Dunkls strādā aizrautīgi, un drīz jaunais vijolnieks jau uzstājas Radiofonā un dažādos skolas koncertos, jūsmīnīti klausītājus ar izteiksmīgu un tīri vai dienvidnieciska temperamenta pilnu spēli. Pēc četriem gadiem A. Dunkls iesaka centīgo un spilgti apdāvināto zēnu tālāk izglītēt konservatorijā.

Ir 1937. gads – Indulis jau pabeidzis Jaunjelgavas pamatskolu, turpina izglītību komercskolā un iestājas arī Latvijas konservatorijā prof. Arvida Noriša vijoles klasē, kurš savus audzēkņus iespaido gan kā aktīvi koncertējošs vijolnieks un interesanta personība, gan arī kā prasīgs pedagogs. I. Dālmanis kļūst par profesora mīļāko audzēkni, un silta draudzība viņu starpā ilgst līdz pat A. Noriša dzīves beigām.

1941. gadā jaunais vijolnieks beidz Rīgas Valsts komercskolu (Rīgas 2. Valsts ekonomiskais tehnikums), bet studijas konservatorijā turpina arī vācu okupācijas laikā. Lai izvairītos no iesaukšanas Vācijas armijā, viņš iestājas darbā Rīgas Radiofona simfoniskajā orķestrī, tomēr darbavietas aizsardzību bauda tikai līdz

1943. gada decembrim, kad izdots mobilizācijai.

1944. gada rudenī nonācis Dancīgā un 1945. gada pavasarī ievietots Dancigas (Elbingas) gūstekņu nometnēs. 1945. gada jūlijā aizvests uz Orehovo–Zujevo filtrācijas nometni Maskavas apgabalā, kur smagi strādājis kūdras purvā. 1946. gadā atgriezies Latvijā un iestāties Latvijas Valsts konservatorijā, kur 1948. gadā absolvējis Pētera Smilgas vijoles klasi. Līdztekus tam līdz 1947. gada rudenim bijis Valsts Leļļu teātra mūziķis. 1954. gadā absolvējis Valentīna Utkina kompozīcijas klasi. Šajā gadā uzņemts arī Komponistu savienībā. No 1957. līdz 1961. gadam mācīties aspirantūrā Maskavas konservatorijā.

I. Dālmanis bijis Leļļu teātra orķestra koncertmeistars, Radio stīgu kvarteta pirmais vijolnieks un simfoniskā orķestra koncertmeistars. 1950. – 60. gados daudz uzstāties koncertos un radio arī kā solists, muzicējis trio sastāvā ar pianisti Vilmu Cīruli un čellistu Ernestu Bertovski. Viņa spēle raksturīga ideāla formas un stila izjūta, kristāltīra intonācija, atraisīta tehnika, emocionāls un neparasti silts vijoles skaņējums.

1956. gadā I. Dālmanim piešķirts Nopelniem bagātā skatuves mākslinieka goda nosaukums. Koncertdarbībā daudz pievērsies latviešu komponistu vijolo darbu un kamerzīmju atskaņošanai, bijis izcils Jāņa Ivanova vijolkoncerta interprets. I. Dālmanis bijis arī vijolo spēles pedagogs, pasniedzis vijolo spēli un metodiku Latvijas Valsts konservatorijā, vairāk nekā 10 gadus vadījis kvarteta klasi, no 1982. gada – profesors.

Nozīmīgs ir I. Dālmaņa zinātniskais darbs vijolnieku stājas un ielecojuma problēmu risināšanā. Savām rokām izgrīzējis no koka ap 35 sev un saviem audzēkņiem pielāgotus zodturus. Viņš izveidojis vairāk nekā 90 skaņdarbu redakcijas, radijsavas kadences vijolkoncertiem. Sacerējis skaņdarbus simfoniskajam orķestrim, instrumentālo un vokālo kamerzīmju. Augstas profesionālās un ētiskās kultūras cilvēks.

Indulis Dālmanis miris 1983. gada 26. maijā, apbedīts Rīgas I Meža kapos.

Saulcerīte Viese – 85 (1932-2004)

Latviešu rakstniece, literatūrzinātniece

Saulcerīte Viese dzimusi 1932. gada 2. augustā Jēkabpilī, bet vasaras pavada mazpilsētiņā Gostiņos, Aiviekstes krastā pie vecāteva un vecāsmātes lauku darbos. Viņas pasaules skaistuma izjūtu veido Latvijas daba, kas pārsteigusi vienmēr – gan kara noslēgumā Kurzemes katlā pie Kandavas, gan Siguldas vidusskolā, gan Mežaparka priekšējās Gaiziņa piekājē.

Tēvs bija ierēdnis Krustpils cukurfabrikā, strādāja vēl citās darbavietās, lai uz-

turētu ģimeni. Viņš ievada meiteni grāmatu jaukā, raibajā un priecīgajā pasaulē. Māte piepelnījās ar šūšanu. Karš un pēckara pārmaiņas – Pļaviņu HES uzcelšana – atņēma nākamajai rakstniecei veco ģimenes ligzdu un bērnu dienu pasauli, kas pārtapa sāpīgās atmiņas.

Jēkabpilī vietējās teātra izrādes apmeklētās it bieži, bet visvairāk – muzejs, kur skolotājs Arnolds Štokmanis bija savācis brīnumainu vēstures materiālu kolekciju. Tas bijis tik iedvesmojoši, ka vecāteva bērniņos ticis ierīkots savs muzejs, savācot visu, kas vien mājās likās sens. Tāpēc pēc LVU Vēstures un filoloģijas fakultātes beigšanas Saulcerīte Viese atteicās no piedāvātās aspirantūras un lūdza nozīmēt darbā uz Literatūras muzeju. Iegūtais muzejā palicis kā mūža lielākā garīgā bagātība.

Saulcerīte Viese ir filoloģijas zinātnieciņa, Latvijas Zinātņu akadēmijas

Goda locekle. Strādāja Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejā par jaunāko zinātnisko līdzstrādnieci un fondu glabātāju, izdevniecībā Liesma – par kritikas un literatūras mantojuma redakcijas vadītāju. Rakstnieku savienībā no 1968. gada par konsultanti–referenti.

Saulcerīte Viese ir Aspazijas balvas laureāte, viņas mūža devums – Raiņa un Aspazijas daiļrades pētniecība. S. Vieses grāmatu Aspazija, Jaunais Rainis, Gājēji uz Mēnesdārzu, Mūžīgie spārni, Raiņa un Aspazijas gadagrāmatas, Aspazijas Kopotu rakstu sastādīšana parāda rakstniecei talantu un literatūrzinātnieces faktoloģisko precizitāti. Viņa rakstija izspozas grāmatas un pētījumus.

Daudz darījusi K. Barona un A. Pumpura starptautiskās atpazīstamības veicināšanā, Latvijas muzeju izveidē un attīstītā, palīdzējusi nākt klajā daudziem literārā

mantojuma darbiem, kas padomju laikā nebija vēlami. Saulcerīte Viese pēdējos gados pētīja Mežaparka kultūrvēsturi, sagatavoja plašo pētījumu Mežaparks. Pilsēta priēžu silā, vadīja Mežaparka attīstības biedrību.

1985. gadā S. Viese saņēma Latvijas PSR Nopelniem bagātās kultūras darbinieces goda nosaukumu.

Laikabiedri viņu atceras kā vienmēr pozitīvas enerģijas un radošu ideju pārpilnu cilvēku. Viņa bijusi teiku zinātāja, zaļu pazinēja, rakstu pratēja, „kuras pagalmā trīs sidraba avotiņi, stellēs audums un apšēpta maize galdā”. Saulcerītei Visei bijusi tuva tautasdziesmu un brīnumpasaku pasaule.

Atmodas kustības laikā 1989. gadā viņa bija iekļauta izlīdzinājamā intelektuālās pārstāvju sarakstā. 1995. gadā Saulcerīte Viese apbalvota ar V šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.

Rainis Skujāns – 95 (1922-2011)

Latvijas Lauksaimniecības universitātes prorektors, dekāns, katedras vadītājs,
Dr. agr., profesors

Rainis Skujāns dzimis 1922. gada 6. augustā Ilūkstes apriņķa (tagad Jēkabpils novada) Rubeņu pagasta Aizkalnos. Beidzis Rubenes 6-gadīgo pamatskolu (1937), pēc tam Bulduru dārzkopības vidusskolu (1939). Piedalījies Otrajā pasaules karā, tad studējis Maskavas Timirjazeva v.n. Lauksaimniecības akadēmijā (1943–1945), bet pēc kara absolvējis Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas (LLA) Agronomijas fakultāti (1948) un aspirantūru (1954). Darba gaitas sā-

cis gan vecāku saimniecībā (1939–1941), gan nedaudz arī kā Bulduru Dārzkopības tehnikuma skolotājs (1949–1950). Taču lielākā darba mūža daļa (kopš 1948. gada) pavadīta Latvijas Lauksaimniecības universitātē, izejot visus posmus no asistenta līdz profesoram.

1954. gadā sekmīgi tiek aizstāvēta Lauksaimniecības zinātņu kandidāta disertācija, kas 1992. gadā tiek pielīdzināta Dr.lauks. zinātniskajam grādam. 1977. gadā piešķirts profesora nosaukums, bet kopš 2006. gada – Latvijas Valsts emeritētais zinātnieks. Darba gaitas LLU turpina līdz 1999. gadam.

No 1962. līdz 1966. gadam bija LLA Kvalifikācijas celšanas fakultātes dekāns, bet 1966. – 1983. gados LLA Kvalifikācijas celšanas organizācija savulaik bija nozīmīga augstskolas darbības sfēra, jo ik gadu simtiem speciālistu

no ražošanas papildināja zināšanas Jelgavā. Šeit tika sagatavoti saimniecību un citu dienestu vadītāji. Kursu programmas ilga vairākus mēnešus, līdz pat vienam gadam, un to realizācijai bija nepieciešams ļoti nopietns sagatavošanas darbs un augsta līmeņa pasniedzēju un lektoru piesaistīšana. Beidzot šo pienākumu pildīšanu, R. Skujāns sāka vadīt Augsnes zinātnes katedru, kas ilga līdz pat 1989. gadam. Tik ilgstoša atrašanās administratīvā darbā liecina par to, ka viņš bija sekmīgs organizators, kurš labi prata veidot un strādāt kopā ar daudzskaitlīgu kolektīvu, uzturēt lietišķus kontaktus ar ražotājiem, būt lietas kursā par visu, kas notika Latvijas lauksaimniecībā un savlaicīgi pieņemt atbilstošus lēmumus.

Lai kļūtu par profesoru ir jābūt zinātniekam. Pētījumi par palieņu augsnēm un to noderību dārzu audzēšanai noslēdzās ar

disertācijas aizstāvēšanu 1954. gadā. Arī turpmāk galveno pētījumu objekts bija augsnes, kas dabiski ir pārmitras un nepieciešama to nosusināšana, taču pēc tās savukārt mainās to īpašības. Publicēti zinātniski un populārzinātniski raksti, mācību grāmatas (pēdējā 2009. gadā). Daļa no tām vēl joprojām ir augstskolas aprītē.

Augsnes zinātnes katedrā (vadītājs no 1983. līdz 1989. gadam) nostrādājis vairāk par 30 gadiem. Ilgstoši bija Latvijas Augsnes zinātnes biedrības prezidents. Aktīvi darbojās Latvijas augsnes zinātnieku sadarbības veicināšanā, gan starp bijušās PSRS republikām, gan arī kopš 1990. gada – ASV un Eiropas zinātniekiem, organizējot augsnes pētniecības ekspedīcijas. R. Skujāns vadīja diplomdarbus, doktora darbus un zinātniskās tēmas, lekcijas, prakses un ekspedīcijas.

Septembris

Septembris

Enoks Biķis – 75

Asoc. profesors Enoks Biķis pie ērģelēm

Enoks Biķis 1960. gadā absolvēja Rīgas Medicīnas institūta Vispārējās Ārstniecības fakultāti. Sadalē viņš tika nosūtīts uz Viesītes slimnīcu. "*Tagad to saucu par savu otro dzimteni*", saka Enoks Biķis. Strādājis kā pediatrs Viesītes slimnīcā, Krustpils slimnīcā, vēlāk Jēkabpils rajona slimnīcā un vienlaicīgi arī Jēkabpils 3. vidusskolā kā skolas ārsts. Darba gaitas turpinājis Rīgas Bērnu klīniskās slimnīcas intensīvās terapijas un reanimācijas nodaļā. Paralēli darbam mācījis Ārstu kvalifikācijas celšanas institūtā Maskavā, kur aizstāvējis medicīnas doktora disertāciju. No 1989. gada bijis docents Rīgas Medicīnas institūtā, bet no 1998. gada ir asociētais profesors Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē.

Enoks Biķis vada Latvijas Pediatru asociāciju, darbojas kā žurnāla *Latvijas Pediatrs* redaktors (2001–2003) un žurnāla *Baptistu Vēstnesis* redaktors (1991–2002).

Asoc. profesors darbojies dažādās starptautiskās organizācijās pediatrijā: Internacionālajā Rehabilitācijas Akadēmijā Bērnu centrā Minhenē, Britu Pediatrijas ārstēšanas un pārraudzības apvienībā Londonā, Pediatriskās pārraudzības Starptautiskajā Tīklā Londonā. Enoks Biķis strādājis Eiropas Savienības Pediatru speciālistu konfederācijā (CESP) un piedalījies vairākās sanāksmēs gan Oslo, gan Amsterdamā, gan Ļubļanā un citur. Ar stenda referā-

tiem profesors piedalījies vairākos starptautiskos pediātru kongresos: Eiropas Pediātru kongresā Prāgā, Pediatriskās pārraudzības starptautiskā tīkla konferencē Lisabonā, ar referātu British Paediatric Surveillance Unit 20 gadu jubilejas konferencē Londonā, Pirmajā Baltijas Pediatru kongresā Viļņā un Eiropas Pediatru kongresā Vīnē, Austrijā.

Par aktīvo darbību medicīnā Enoks Biķis 2003. gadā saņēma Triju Zvaigžņu ordeni un 2007. gadā kļuva par Latvijas Ārstu biedrības goda biedru. Savus pētījumus publicējis vairākās grāmatās un daudzos zinātniskajos rakstos. Pazīstams kā līdzautors mācību grāmatām *Ievads farmakovigilancē*, *Latvijas bērnu fiziskās attīstības novērtēšana*, *Bērnu slimību riska faktori* un citām.

Kopš bērnības asoc. profesors Enoks Biķis mil mūziku un no pirmajiem studiju gadiem spēlē ērģeles. Viņš ērģeles spēlē arī LU Medicīnas fakultātes absolventu izlaidumos.

Enoks Biķis piedalījās prof. Paula Stradiņa 120 gadu atceres konferencē Viesītē, kur labprāt dalījās atmiņās par savām darba gaitām Viesītē.

Arvīds Ozoliņš – 100 (1917-2009)

Pedagogs, novadpētnieks, gids

Arvīds Ozoliņš dzimis 1917. gada 26. septembrī, Tomskas guberņā Pirmā pasaules kara bēgļu ģimenē, kura 1922. gadā atgriezās Latvijā un uzsāka dzīvi Jēkabpilī.

Arvīds Ozoliņš mācījies Jēkabpils Valsts komercskolā, vasarās pelnījis naudu, strādājot Ķeguma spēkstacijā un Jēkabpils tilta celtniecībā. Izglītību turpinājis Latvijas Universitātes Dabaszinību fakultātē, kuru nebeidzis, jo iesaukts kara dienestā.

Pēc Otrā pasaules kara bijis represēts. Atgriezoties Jēkabpilī, darbu uzsācis Jēkabpils Vēstures muzejā, kur iekārtojās Dabas nodaļu un bijis brīvdabas muzeja *Sēļu sēta* izvei-

dotājs. Vēlāk ilgus gadus bijis ģeogrāfijas skolotājs un bibliotekārs Jēkabpils 1. vidusskolā.

Arvīds Ozoliņš ir tūrisma un novadpētniecības darba pamatlicējs Jēkabpils rajona skolās. Vadījis daudzus desmitus tūrisma pārgājienu. Mācījis Tautas universitātes Tūrisma fakultātē. Gida kontā Arvīdam Ozoliņam vairāk nekā 200 ekskursijas pa Latviju, Igauniju, Lietuvu un visu toreizējo PSRS. No Dārzkopības biedrības dibināšanas sākuma skolotājs piedalījies biedrības rīkotajās tematiskajās ekskursijās pa Latvijas dārziem.

Daudz darba veltījis Jēkabpils 1.vidusskolas

bibliotēkas izveidei un bibliotekāra darba popularizēšanai. Viņa iekārtotie kabineti un bibliotēka vienmēr bijuši paraugi kolēģiem visā republikā. 2002. gadā piedalījies grāmatas par Jēkabpili veidošanā.

Savu pilsētu Arvīds Ozoliņš uzlūkojis ar mīlestību, pazinis katru Jēkabpils māju, koku, ielas bruģi un cilvēkus. Daudzus gadus kā gids sagaidījis Jēkabpils viesus un centies parādīt savas pilsētas īpatnējo skaistumu. Skolotājs veicis izpēti Jēkabpili un tās apkārtnē, ticies ar ļaudīm, uzklāvis to atmiņu stāstījumus. Arvīds Ozoliņš ir Jēkabpils Goda pilsonis.

Pēdējos dzīves gadus savu sirdsdegsmi atdevis tūrisma, darbam pilsētas ielu komitejas un pensionāru padomē. Jēkabpīlieši viņu atceras kā gaišu, sirsniņu, atsaucīgu un izpalīdzīgu cilvēku.

Miris Jēkabpilī 2009. gada 23. februārī, apbedīts Jēkabpils kapsētā. Arvīda Ozoliņa piemiņai 2010. gadā tika izveidota portretfilma *Jēkabpils dižozols*.

Septembris

Mārtiņš Bariss – 70

Grupas Helsinki – 86 dibinātājs, cilvēktiesību aizstāvis

Mārtiņš Bariss dzimis 1947. gada 9. septembrī Limbažu rajona Lēdurgas pagastā. Beidzis Saukas arodskolu (bij. Jēkabpils rajonā). Strādāja par elektrīki Rīgā, Liepājā. Mārtiņš

Bariss ir kustības *Helsinki-86* veterāns.

Latvijas cilvēktiesību aizstāvības grupu *Helsinki-86* 1986. gada jūnijā Liepājā nodibināja Linards Grantiņš, Raimonds Biteņnieks un Mārtiņš Bariss. Viņu mērķis bija sekot, kā tiek ievērotas latviešu tautas ekonomiskās, kultūras un indivīda tiesības. Mārtiņš Bariss kopā ar pārējiem helsinkiēšiem nevardarbīgos pasākumos prasīja padomju režīmam ievērot cilvēktiesības Latvijā un Latvijas izstāšanos no PSRS.

1987. gada 14. jūnijā pirmo reizi Latvijas Brīvības cīņu vēsturē viņi organizēja ziedu nolikšanas ceremoniju komunistiskā terora upuru piemiņai pie Brīvības pieminekļa Rīgā. Aiziet līdz Brīvības piemineklim un nolikt ziedus 1986., 1987. gadā bija liela uzdrīkstēšanās. Tas bija kaut kas neaptverams un neiedomājams, bet helsinkiēši Latvijas cilvēkiem parādīja, ka tas ir iespējams. Viņi bija pirmie, kas meta izaicinājumu pastāvošajai varai un ideoloģijai. Tā paša gada 23. augustā gru-

pa organizēja demonstrāciju Molotova–Ribentropa pakta nosodījumam. 18. novembrī helsinkiēši svīnēja Latvijas neatkarības proklamēšanas dienu.

Pirms 30 gadiem izveidotā grupa bija pirmā, kas atklāti sāka cīņu ar okupācijas režīmu, par savu mērķi izvīzot varas maiņu. Helsinkiēšu drosmīgie iedvesmoja sabiedrību neatgriezeniskām pārmaiņām un neatkarības atjaunošanai.

1996. gadā Mārtiņš Bariss apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeņa III šķiru.

Oktobris

Lundbergs Jākobs Florentīns – 235 (1782-1858)

Dzejnieks, tulkotājs, luterāņu mācītājs

Jākobs Florentīns Lundbergs dzimis 1782. gada 28. oktobrī Rīgā. Mācījās Rīgas licejā un Domskolā, Tērbatas universitātē studēja teoloģiju. Pēc tam visu mūžu bija Biržu un Salas draudzes mācītājs (1806–1856) Sēlijā. J. F. Lundbergs bija zviedru izcelsmes vācbaltiešu luterāņu mācītājs un rakstnieks, vācu apgaismības laikmeta literatūras tulkotājs latviešu valodā.

1724. gadā J. F. Lundbergs piedalījās Latviešu literārās biedrības dibināšanā. Viņš pieņēma savā draudzē par ķesteri un ērģelnieku apdāvināto jaunekli Ansi Līventalu, kuru mudināja pievērsties

literārai darbībai.

Kopš 1835. gada viņš bija Sēlpils diecēzes prāvests, no 1838. gada Latviešu literārās biedrības vadītājs. Kopā ar A. Līventalu viņš nodibināja grāmatu apgādu un nodarbojās ar to izplatīšanu latviešu zemniekiem. Liela daļa no viņa dzejiskiem rakstiem iznāca vispirms *Latviešu Avīzēs*. Vēlāk tie sakopoti grāmatās: *Dažādu vecu un jaunu rakstu krājums*, *Stāstu dziesmas*. Pirmajā no šīm grāmatām ir ziņģes, pasakas, mīklas, mācības, dziesmiņas, stāsti, otrajā – Šillera balāžu tulkojumi. Šillera *Dziesma no baznīcas pulksteņa* iznāca atsevišķi.

Literatūrkritiķis, literatūrvēsturnieks Teopors Zeiferts J. F. Lundbergu salīdzina ar kurzemieku K. Hūgenbergeru. J. F. Lundbergs nav dzinies pēc valodas pārveidošanas, bet centies lietot tautā parastos teicienus un vārdus. Viņa darbos trūkstot to dzejas smalkumu, ko atrod Hūgenbergera darbos, bet tie tautā daudz vairāk izplatījās. Viņa nemākslotajai izteiksmei Šillera *Pulksteņa dziesmā*, īpaši isajās, strauji aizritošajās rindās, vietām labāka skaņa nekā Hūgenbergera dzejai. Starp viņa oriģināliem vislabāk esot izdevusies *Bērnu vakara dziesmiņa* (*Saule piekūst,*

Sāk jau apgulties).

T. Zeiferts izceļ J. F. Lundberga pamācības nolūkā latviešiem pārstrādātos (lokalizētos) stāstus: *Ciems, kur zeltu taisa*, *Kā Indriķis no Ozolkalna pie Dieva atzišanas nāca*, *Pēteris jauns vientulis*. Pirmā no šīm grāmatām laista klajā ar G. Merķeļa gādību. Tajā norādīts, kā panācis ciems septiņu gadu laikā top par glītu un turīgu. Ļaudīm jāapņemas: 1) neiet krogā, 2) nebārties, nelamāt, nelādēt, nemelot, 3) Dievu lūgt rītos un vakaros, 4) netaisīt jaunus parādus, 5) piedzērušos izstumt no sabiedrības, 6) gādāt, ka laukos nav zāļu, istabās –

netīrumu, 7) miesu turēt tīru.

Jākobs Florentīns Lundbergs miris 1858. gada 2.(14.) jūnijā Biržos. Pie Biržu baznīcas, kur viņš kalpoja, viņam un Ansim Līventalam uzstādīts piemiņas akmens.

Ojārs Brūveris – 85

Inženieris ASV

O. Brūveris ar dzīvesbiedri Barbaru 2012. gadā

„Piemini Latviju, latvi, ik brīdi, labās un ļaunās dienas; bet jo sevišķi, kad tev labi klājas. Zini, – neviena māte tā neilgojas redzēt savu bērnu, kā ilgojas pēc katra no mums mūsu visu māte– Latvija”. (J. Jaunsudrabiņš)

Šie Jāņa Jaunsudrabiņa vārdi ir galvenais dzīves moto Brūveru dzimtai no Aknīstes pagasta, kas vēsturisku virpuļu dēļ jau sen dzīvo Amerikā. Šogad mūsu novadniekam Krišjānim Brūverim apritēja 115 gadi, bet viņa dēlam Ojāram 19. novembrī – jau 85 gadu jubileju. Šie cilvēki pieder pie tās latviešu inteliģences daļas, kas nes godu latviešu tautai, neatkarīgi no tā, kurā zemeslodes pusē dzīvo.

Krišjānis Brūveris dzimis 1902. gada 12. oktobrī Aknīstes pagasta Kozuļu sādžā (tagad Radžupē) zemnieku Jāņa un Marijas Brūveru ģimenē.

„Es nekad neaizmirsīšu daudzos dziedātājputnus un dziesmu korus, kas skanēja mūsu pļavās un ganībās, īpaši lakstīgalu treļļus pavasaros. Kopš tiem laikiem nekad vairs neesmu sastapis vienviet tik daudz dažādus putnus, katru ar savu dziesmu”, rakstīja Krišjānis Amerikā savā autobiogrāfiskajā grāmatā *Mans dzīves stāsts*. Šī grāmata ir viņa mīlestības apliecinājums Latvijai, ar kuru viņš dziļi sirdi nešķīrās nekad. Bet Krišjāņa aiziešana mūžībā ASV 1987. gadā neļāva viņam pabeigt savu likteņstāstu, un tad viņa dēls

Ojārs, atrodot tēva rakstāmvaldi atvilktnē istu dārgumu – tēva dienasgrāmatu, pabeidza tēva iecerēto darbu.

Krišjāņa Brūvera grāmata izdota ASV, Floridā – 2000. gadā angļu valodā un pēc diviem gadiem pārtulkota arī latviešu valodā. Grāmata latviešu valodā iznākusi kā dāvinājums Aknīstes Novadpētniecības muzejam un Aknīstes bibliotēkai. Šis autobiogrāfiskais darbs atspoguļo plašu vēstures periodu, sākot no pirmās krievu revolūcijas 1905. gadā un beidzot ar šausmīgajiem notikumiem Otrā pasaules kara laikā, kura rezultātā Krišjāņa Brūvera ģimene, tāpat kā daudzi latvieši, bija spiesti emigrēt uz Vāciju un vēlāk uz ASV.

Kad Brūveru ģimene atstāja Latviju, Ojāram bija 12 gadi. Viņš labi atceras 1944. gada 12. oktobrī – tēva dzimšanas dienu. Pirms uzkāpšanas uz kuģa Liepājas ostā, Krišjānis pateica savai sievietei Valentīnai un dēlam Ojāram: „*Kauliņi ir mesti, cita ceļa nav, vienalga, kur mirt, tikai ne komunistu mocekļu kamerās vai Sibīrijas tundrās*”.

Augsta tikumība, darba mīlestība, spēja saglabāt savu etnisko identitāti palīdzēja bijušajam Latvijas Aizsargu organizācijas virsniekam Krišjānim, mežzinim pēc specialitātes, pārvarēt visus dzīves pārbaudījumus, grūtības un apliecināt sevi svešumā kā spilgtu personību. Viņš izaudzināja savu dēlu Ojāru arī patriotiskā un latviskā garā, kurš 1951. gadā pabeidza vidusskolu Kalamazū pilsētā Mičiganā. Pēc nodiešanas amerikāņu armijā Ojārs turpināja studijas Rietum-Mičiganas koledžā, kuru pabeidza, iegūstot inženiera grādu. Tūlīt iesaistījās darbā par

inženieri vienā no lielākajiem auto uzņēmumiem General Motors sabiedrībā Andersonā.

Sekojošā tēva tradīcijām, Ojārs arī uzrakstīja autobiogrāfiskas grāmatas četros sējumos, viena no tām – *No kara uz brīvību* – pārtulkota latviešu valodā.

Pašreiz Ojārs Brūveris, bijušais General Motors autokoncerna speciālists, projekta interkontinentālās raķetes *Minitman* konstruktors, jau no 1987. gada ir pensijā un dzīvo Floridā. ASV viņam vairs nav sveša zeme, bet gan otra dzimtene, kurā dzīvo kuplā Brūveru dzimta – Ojāra un viņa sievas Barbaras bērni un mazbērni. Bet Ojāra sirdī vienmēr ir atvēlēta vieta Latvijai, tuviniekiem un novadniekiem. No atvestiem suvenīriem un dāvanām Ojārs izveidoja mājās ASV Latvijas piemiņas stūrīti, kurš atgādina viņam dzimteni. Mūsu novadnieks ar lepnumu uzskata sevi par sēli. Viņš īstenoja to, ko laiks un liktenis neļāva viņa tēvam – apmeklēja dzimteni. Trīs reizes Ojārs ciemojās Latvijā, arī Aknīstē. Ar lielu interesi un aizrautību viņš iesaistījās Aknīstes Novadpētniecības muzeja veidošanā un attīstībā. Pēdējo reizi viņš apmeklēja savu dzimto pusi Sēlijā kopā ar dēlu Tādu un radniekiem no Latvijas 2006. gadā. Tikšanās pagāja Aknīstes pilsētas domes zālē un Novadpētniecības muzejā emocionālā, aizkustinošā gaisotnē...

Mūsu novadnieka Ojāra Brūvera 85 gadu jubilejā vēlām viņam stipru veselību un vēl daudz baltu dieniņu! Lai nekad nepārtūkst Brūveru dzimtas ASV saikne ar dzimteni! Ar cieņu un pateicību Sēlijas novadpētnieku vārdā – Olga Vabeļa.

Imants Mežaraups

(1958-2013)

Latviešu komponists, mūzikas pedagogs, diriģents

Imants Mežaraups dzimis Filadelfijā, ASV, 1958. gada 10. oktobrī. 2018. gadā viņš būtu atzīmējis savas dzīves 60 gadus. I. Mežaraups izglītību ieguvis Setlmenta mūzikas skolā Filadelfijā un Pensilvānijas universitātē.

Bijis ērģelnieks un mūzikas dzīves vadītājs Filadelfijas latviešu evaņģēliski luteriskajā Svētā Jāņa draudzē, kur darbojies no 1975. līdz 1995. gadam. Tāpat strādājis Pensilvānijas universitātē, kur pasniedzis mūzikas teoriju un diriģējis kori un orķestri. No 1985. līdz 1993. gadam vadījis mākslas nozari Džērmtaunas akadēmijā. I. Mežaraups pasniedza mūzikas teoriju, vēsturi, kompozīciju un elektronisko mūziku, kā arī diriģēja orķestri, kameransambli, kori un džeza ansambli.

Uz dzīvi Latvijā viņš pārcēlās 1996. gadā. Strādāja pedagoģisko darbu Latvijas Mūzikas akadēmijā un Jāzepa Mediņa Rīgas 1. mūzikas vidusskolā. Pēc četriem Latvijā pavadītiem gadiem viņš vēl kādu laiku dzīvoja un strādāja par

pedagogu ASV, Vilmingtonas Kvēkeru skolā, bet kopš 2003. gada pavisam atgriezās Latvijā, dāvājot tēvu zemei savu talantu. Strādāja Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā, Rīgas Doma kora skolā, Talsu mūzikas skolā, kā arī bija Talsu evaņģēliski luteriskās draudzes kora *AMENDA* diriģents un ērģelnieks. 1999. gadā Imants Mežaraups kļuva par Latvijas Komponistu savienības biedru.

Savas dzīves laikā saņēmis dažādas balvas un godalgas ne tikai Latvijā, bet arī ASV. Pēdējā balva viņam bija Autortiesību bezgalības balva 2012. par skaņdarbu *Musica arcuata* stīgu orķestrim. Zinošs un daudzpusīgs pedagogs, spēcīga, spilgtā, atraktīva un harizmātiska personība. I. Mežaraupa kompozīcijās, ko izpilda mūziķi, orķestri un ansambļi, savijas intelektuālā un emocionālā stīga.

Imants Mežaraups aizgāja mūžībā 2013. gadā 21. jūnijā 54 gadu vecumā, nesagaidot savu 55 gadu jubileju. Komponista atdu-

sas vieta ir Aknīstē Tunķeļu kapos, netālu no viņa dzimtas mājām Brūveri.

2017. gada 25. novembrī Aknīstes bērnu un jauniešu centrā notika atceres pasākums *In memoriam*. Imants Mežaraups – 59. Tika prezentēta rakstnieces Luānas Loinertes grāmata Filadelfija: Imants Mežaraups – dzīvē un mūzikā, ko laidis klajā apgāds *Jumava*. Šāds pasākums noritēja arī Rīgā komponista dzimšanas dienā, kura organizēšanā piedalījās Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija. Grāmatu prezentēja arī Talsu evaņģēliski luteriskajā baznīcā, kur koncertu sniedza draudzes koris *AMENDA*.

Mārtiņš Bērziņš – 125

(1892-1926)

LKOK nr.3/720

Mārtiņš Bērziņš dzimis 1892. gada 2. oktobrī Biržu pagastā. Zemkopis.

1915. gada rudenī iesaukts cariskās Krievijas armijā, līdz 1917. gadam dienējis latviešu strēlnieku formējumos. Latvijas armijā iesaukts 1919. gada jūnijā.

1920. gada 4. aprīlī Latgalē pie Pustoje Voskresenijas sādžas, kad mūsu izlūku vienība iekļuva Bērziņš nevilcinādamies metās uz priekšu, atņēma ienaidniekam ložmetēju un

nekavējoties vērsa to pret lieliniekiem, tā piespiedams viņus atkāpties no šīs sādžas. Par šo izlūku gājienu Mārtiņš Bērziņš apbalvots ar Lāčplēša kara ordeni, kas piešķirts 1921. gadā.

Demobilizēts 1920. gada beigās. M. Bērziņš bija laukstrādnieks Biržu pagastā. Miris 1926. gada 24. maijā un apbedīts Biržu pagasta Leimaņu kapos.

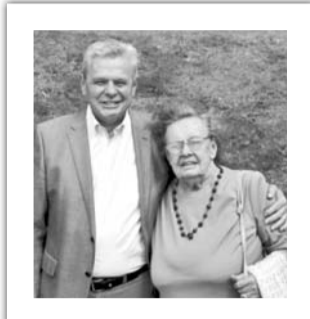

1917. gads. Kareivis M. Bērziņš Latgales partizānu pulkā (foto no Baibas Ģirones pētījuma par mājvietām Zānānos)

Lūcija Ķuzāne – 90

Rakstniece, skolotāja, Sēlijas novada pētniece

L. Ķuzāne ar dēlu Jāni Ķaunodrabiņu 140. jubilejas pasākumā Riektiņos 2017. gada augustā.
(Foto: G. Spīdainis)

Triju Zvaigžņu ordeņa virsniece, Jēkabpils un Pilskalnes pagasta Goda pilsoņe.

Dzimusi fotogrāfa un amatnieka Kristapa Medņa un viņa sievas Mares Mednes ģimenē Gricgales krogā. Bērniņu pavadījusi Gricgalē, kur sākumā mācījies Gricgales, vēlāk Mēmeles pamatskolā. Otrā pasaules kara laikā kļuvusi par ģimnāzisti Jēkabpils ģimnāzijā, kuru beigusi 1947. gadā. Studējusi latviešu valodas filoloģiju Rīgas Pedagoģiskajā institūtā. Bijusi latviešu valodas un literatūras skolotāja 31 gadu, no kuriem 28 gadi pavadīti Jēkabpils 1. vidusskolā un tehnikumā.

Lūcija Ķuzāne bija aktīva Atmosfēras laika dalībniece, apbalvota ar Barikāžu piemiņas medaļu. Latvijas Zinātņu akadēmijas Sēlijas asociācijas Goda biedre, Latvijas Kultūrkapitāla fonda mūža stipendiāte. Aktīvi piedalījies Jēkabpils nova-

da Cilvēkarhīva veidošanā, daudzus aprakstus publicējusi presē. Lūcijas Ķuzānes grāmatām raksturīga dokumentalitāte, dzīvs notikums un personu tēlojums. Latvijas Rakstnieku savienības biedre kopš 1983. gada.

Rakstniece visu mūžu bijusi uzticīga savai Sēlijai (Augšzemei), daudzajās grāmatās iemūžinādama tās cilvēku dzīvi un nesadomātos likteņus. Uzmanības lokā iekļāvusi gan tuvākus, gan tālākus novadniekus, bet jo īpaši J. Ķaunodrabiņu, J. Veseli, J. Dievkociņu un arī savas dzimtas ļaudis.

Tagad Lūcija Ķuzāne dzīvo un raksta Jēkabpili, bet vasarās – Gricgales krogā Neretas novadā.

Skolotājas un novadpētnieces Lidijas Ozoliņas sveicieni Lūcijai Ķuzānei jubilejā

„Skaisti rakstāms dzīves gadu skaits. Rudenīgā 1927. gada 30. oktobra diena Gricgales muižas vecajā krogā, jaunos laikos nosauktā par *Medņiem*, ir tā diena, kad sākas Lūcijas Mednes Laiks. Reķinā, un nevaru sareķināt, cik ilgu laika sprīdi esam pazīstamas, mūsu dzimtajā novadā abas līdzās vai kopā rosījušās? Tā isti rakstnieci sāku pazīt no Jāņa Ķaunodrabiņa simtgades Neretas Riektiņos, kad es tur biju kā skatītāja, bet Lūcija Ķuzāne – līdzī darbojās. Manās acīs

Lūcija Ķuzāne jau toreiz likās īpaša. Kaut vai tāpēc, ka arī grāmatas *Saule mūžam mana* (1986) pirmā izdevuma autore. Toreiz skatījos uz novadnieci un domāju – jā, no mūsu pašu Leišmalles pagasta, bet tik daudz jau padarījusi! Strādājot bibliotēkā, biju lasījusi gan *Mana Augšzeme stāsta*, gan *Zodiaka loku*, *Esmu uzticīgs*. Bibliotēkā bija arī saņemta grāmata par J. Ķaunodrabiņa dzīvi. Taču personīgi pazīstamas nebijām. Sveicot novadnieci nozīmīgajā dzīves jubilejā, uz papīra varu vien uzlikt īsus atmiņu zībiņš par mācīšanu un mācīšanas Skolotājas un Literātes vadībā.

Gricgales Medņu krogs – rakstniecei Lūcijas Ķuzānes dzimtais mājas. Bija Gricgales muiža, muižai piederēja krogs. Zemes reformas rezultātā krogu pārdēvēja par *Medņiem* – pēc saimnieku uzvārda. Lūcija Ķuzāne te atgriezās 20. gs. 80.–desmitajos gados kā kroga saimniece, skolotāja, literāte, Rakstnieku savienības biedre ar dzejas pasākumiem septembra beigās, oktobra sākumā, kad dzeja, apskrējusi Latviju, Gricgalē un senajā krogā iedvēs dzīvību, ievēd pasauli, kultūru, paceļ saulītēšo Sēļu zemes stūrīti un tā ļaudis. Viņa rāda, ka arī no dziļās nomales cilvēks ar lielu gribasspēku, uzņēmību, mērķtiecību var sasniegt augstus cerību un sapņu

kalngalus. Lūcija Ķuzāne no aizmirstības miglas ceļ novadniekus – literātus, kultūras darbiniekus, dažādas profesijas apguvušus un teicamus sava darba darītājus – gricgaliešus.

Rakstnieks Jānis Vainovskis, Gricgales *Pieču* saimnieka dēls ir nobriedis četrdesmitgadīgs vīrs, dzīvo Rīgā, strādā un raksta, kad Lūcija Medne tikai ierauga šo balto pasauli. Taču viņi abi ir gricgalieši, mazajā Gricgales pamatskolā katrs savā laikā mācījušies. Šie abi sēļi ir “uz zemēm” dzimuši, auguši, dzīvei rūdījušies. Viņi abi katrs savā laikā sapņojuši izrauties no lauku šaurās pasaulītes, smagā zemnieku darba, lai mācītos augstākās skolās.

J. Vainovskis un L. Ķuzāne šķir gandrīz divu paaudžu attālums, bet vieno tāluma alkas, gaismas saucēju ceļš. Lūcija Ķuzāne ir tā, kura 1987. gadā vēlā rudenī Gricgalē organizē rakstnieka Jāņa Vainovska 100. dzimšanas dienas atceļi. Gricgaliešiem brīnums: kas tas tāds? Nav nekas par rakstnieku ar šādu uzvārdu dzirdēts!

Tā jau ir – cilvēku atmiņa isa, reti sniedzās tālāk par savu paaudzi. Turklāt, Jānis Vainovskis neatzina publiciskas būšanas. Kas vairs atcerēsies *Pieču* Vainovskus, ja tur jau vairāk kā trīsdesmit gadus saimnieko citi ļaudis. Tā laika paaudze sirma, daļa smiltainē. Kas vairs klau-

sisies veco ļaužu stāstos, ja pasaulē cita kārtība, skolās citas programmas. Tad nāk Lūcija Ķuzāne, atgādina, stāsta, rāda, māca – ar bijušās Gricgales skolas absolventu salidojumu, Gricgales Medņu kroga gadadienas svinēšanu. Ar talku vecās Gricgales skolas ēkas atjaunošanai, lai gricgaliešiem ir vieta lietderīgai kultūras pasākumu rīkošanai. Ar Jāņa Veseļa jubilejas atceri, kas paceļ no aizmirstības un lieguma žņaugiem arī šo sēli, nereteti. Ar grāmatām par novadniekiem, par Sēliju un sēļiem, par savu un tuvākajiem pagastiem, to ļaudīm un notikumiem šeit toreiz un tagad.

Jau vairāk kā 30 gadi aiztecējuši mūžībā kopš Lūcijas Ķuzānes monogrāfijas *Saule mūžam mana* pirmā izdevuma iznākšanas līdz atkārtotam, papildinātam izdevumam 2017. gadā. Izgūsi atkal viena paaudze, kura pirmo L. Ķuzānes grāmatu par J. Ķaunodrabiņu nav redzējusi, iepriekšējā paaudze pa šo laiku grāmatu labi aizmirsusi. Vismaz par sevi to varu droši sacīt, jo jauno izdevumu lasu, kā iepriekš neko līdzīgu nebūtu redzējusi.

Lūcija Ķuzāne raksta pati un vilina šajā nodarbē arī mani. Sākam ar grāmatu par Pilskalnes pagastu. Viņa saka: „*Kas un kad to izdarīs, ja ne mēs abas šeit un tagad?*”. Tā 2009. gadā mūsu kopīgas darbošanās rezultā-

tā top Pilskalnes – Pilskalnes grāmata *Starp trijām upēm*. Man šis darbs ir īsta praktiska literārā akadēmija, kur Lūcija Ķuzāne ir stingra grammatikas un latviešu valodas pareizrakstības skolotāja, tekstu literārā konsultante. Tā man ir ļoti kvalitatīva rakstniecības prakse.

Sadarbību turpinām pie Neretas pagasta grāmatas *Mēs – neretieši* veidošanas. Pabeidzot darbu pie Neretas grāmatas, augstākais manas varēšanas novērtējums ir Lūcijas Ķuzānes vārdi: „*Nu, tagad es redzu, ka tu pamazām vari sākt darboties pati literatūrā. Kāda nebūt saprašana tev nākusi klāt – tu tagad redzi savos tekstos kļūdas, valodas negludumus. Tas jau ir solis uz varēšanu.*”

Mēs kopā (ne bez piedāvājumiem) esam vadījušas ekskursantu grupas pa Neretas novadu. Kopā tiekamies svētkos un darbīgās talkās L. Ķuzānes dzimtajā Gricgales krogā. Un nu es zinu! Vismaz 40 gadu ilgumā mēs abas esam līdzās (es ceru, ka jubilāre piedos manu uzdrīkstēšanos tā sacīt), esam piederīgas savam pagastam, novadam, cilvēkiem!

Ko lai vēlū jubilejā rakstniecei, skolotājai, Sēlijas ļaužu un kultūras rosinātājai? Lai Lūcijai Ķuzānei vēl daudz skaistu gadu, veselība, spēks rosīties un možs gars! Lai gaišas rit dienas kopā ar savējiem, draugiem un Latvijas ļaudīm!”

Oktobris

Alberts Caune – 100 (1917–2011)

Latviešu rakstnieks

Viens no liriskākajiem latviešu literātiem Alberts Caune dzimis 1917. gada 22. oktobrī toreizējā Daugavpils apriņķī, Ungurmuižas pagasta Inķēnu mājās, pēc tagadējā administratīvā iedalījuma – Jēkabpils pusē, Variēšu pagastā. 1933. gadā beidzis 6–klasīgo Medņu pamatskolu. Vēlāk dienējis Latvijas armijā. Mūža lielāko daļu – 40 gadus – rakstnieks pavadīja Kurzemes pusē Vainodes pagastā. Strādājis

par dzelzceļa apgaitas uzraugu Vainodes tuvumā, bet mūža nogalē dzīvoja un strādāja Durbes novada Tadaiku pagasta *Lieģos*.

Pirmā autora publikācija presē bijusi jau 1936. gadā. Pēc pārtraukuma – no 1968. gada – atsācis publicēties periodikā un līdz mūža galam rakstījis sirsniņus dzejoļus un prozu. Latvijas Rakstnieku savienības biedrs kopš 1982. gada.

Alberts Caune miris 2011. gada 5. maijā 93 gadu vecumā, apbedīts Durbes kapsētā. Apbrinas vērts ir Alberta Caunes literārās darbības stāžs 73 gadu garumā.

Liepājas novada literāte Sandra Venko par Albertu Cauni rakstījusi, ka viņš ir kluss un savdabīgs sava ceļa gājējs literatūrā, talanta dzirksts apveltīts autors, kura darbus var izlasīt grā-

matās un periodikā. Rakstnieks savos literārajos darbos ievij krāsainus un siltus dzīves un dabas dzīparus. Viņš ir līdz sīkumam zinošs dialogos ar dabu, bet poēmā *Rietumkursas valnī* stāsta par Latvijas brīvības un neatkarības alkām. Rakstījis arī sev raksturīgā rokkrāstā miniatūras.

Rakstnieka teksti ir kā daudzkrāsains akvareļis – caur savu pasaules izjūtu krāsu dažādībā saplūst meža balss, zemes čuksti un saulē sasilis dzelzceļa sliežu smārds. Visu dzīvi būdams tuvu dabai, rakstnieks vienmēr interesējās par politiku un vēsturi un vienmēr atrada vārdus, ko bilst par katru norisi gan dabā, gan cilvēkos un sabiedrībā.

2003. gadā rakstnieks Alberts Caune saņēma Valsts apbalvojumu – Triju Zvaigžņu ordeni.

Baltu vienības dienā Dignājas pilskalnā plīvo arī Sēlijas karogs. Foto: Kaspars Sēlis.

Arturs Stradiņš (1907-1986)

Artura Stradiņa ģimenes mājas Kalnāres 2002. gada 2. novembrī. (Foto: J. Lācis)

Arturs Stradiņš dzimis Saukas pagasta Ratulānos 1907. gada 15. novembrī – Visu dvēseļu dienā. Vecāki Anna un Jānis Stradiņi bija zemnieki.

Pirmais pasaules karš. 1915. gadā ģimene dodas bēgļu gaitās uz Saratovu un atgriežas tikai pēc pieciem

gadiem. Seko skolas gaitas Dzērves 1. pakāpes pamatskolā, tad Ķesterskolā, Jēkabpils komercskolā (Jēkabpils Valsts ģimnāzijā). Kora dziedāšana, Dziesmu un mūzikas svētki pie Staburaga, ligošana, spēlēšana orķestrī Saukā. Tad dienests 10. Aizputes kājnieku pulkā Daugavpils cietoksnī, apmācības instruktoru skolā un Rīgas virsnieka vietnieku kursi karaskolā un demobilizācija. Ko darīt tālāk?

Dzīve Saukas pagastā – darbošanās kultūrā un izglītības turpināšana. Artura Stradiņa izvēle – aizsargu organizācija, lai varētu apmācīt zemnieku kārtas

vīrus par drošības sargiem. Trīs orķestri Saukā – katrs savai partijai. Arturs spēlē Zemnieku savienības orķestrī. Te Arturam mantojums – sava zeme, un sākas jaunās Kalnāru saimniecības ēku celšanas.

Kalnārēs iestādīts jaunais augļu dārzs, būtu daudz darāmā. Tomēr mājās maz iznācis strādāt, jo Arturs ir grāmatvedis un militārās mācības pasniedzējs lauksaimniecības skolā un 6–klasīgajā pamatskolā, vēl krājaizdevu sabiedrības sekretārs un Saukas pagasta valdes loceklis. Vēl – Saukas aizsargu nodaļas orķestra vadītājs, Jēkabpils aizsargu 5. pulka 5. rotas

komandieris, par ko apbalvots ar Viestura ordeni. Par Latvijas lauksaimniecības statistikas korespondenta pienākumu pildīšanu apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeņa goda zīmi. Tad mācības Latvijas Universitātē, pabeigtās mājas iesvētīšana un kāzas ar Mirdzu Pavāri.

Bet bija sācies okupācijas laiks – Kalnāres tika nacionalizētas, un atausa 14. jūnija rīts, kas izmainīja visu...

1941. gadā Arturs Stradiņš tika izsūtīts uz Sibīriju un atgriezās tikai 1968. gadā. Latvijā dzīvodot atvēlēti vairs tikai 18 gadi.

Atcerēsimies novadnieku, kas 27 gadus no sava

mūža pavadīja Sibīrijā par to, ka milēja savu Dzimteni, ģimeni, māju. Artura Stradiņa vienīgā grāmata *Ērkšķainās gaitas* ir mūsdienu cilvēkam neticams, bet patiesi stāsts par Vjatlaga padītājiem gadiem, par ciešanām, sāpēm un izdzīvošanu necilvēcīgos apstākļos gan kara, gan miera laikā padomju režīma apstākļos. Šo grāmatu varam lasīt, pateicoties tam, ka autors veica Dieva nolikto uzdevumu – dokumentēja sev atvēlēto laiku un tautas ciešanas.

Pēc Artura Stradiņa grāmatas *Ērkšķainās gaitas* 2015. gadā uzņemta filma *Dienasgrāmata pēc piepra-*

sījuma. Idejas autori un filmas režisori: Grigorijs Amnuels & Svetlana Baženova. Producenti: G. Amnuels, V. Goļikovs, P. Ivļevs, J. Runce.

Ikviens, kas bija pazīstams ar Arturu un viņa dzīvesbiedri Mirdzu, atceras viņus kā inteligentus, satīcīgus un viesmīlīgus cilvēkus. Viņu mājās Kalnārēs gaidīts un laipni uzņemts bija katrs.

Nu laika upe ir aiztecējusi, un abi, tāpat kā viņu tuvinieki, atdusas Rites pagasta Pormaļu kapsētā.

(Apraksts veidots pēc Artura Stradiņa grāmatas *Ērkšķainās gaitas* un Veltas Lāces stāstītā)

Novembris

Imants Auziņš – 80 (1937-2013)

Latviešu dzejnieks, atdzejotājs un tulkotājs, literatūrkritiķis

Imants Auziņš dzimis 1937. gada 13. novembrī zemnieku ģimenē Zalves pagasta *Auziņos*. Mācījies Zalves pamatskolā un beidzis Neretas vidusskolu. Latvijas Valsts Universitātē studējis latviešu valodu un literatūru.

Pirmā publikācija bija dzejolis *Jaunajā gadā ieejot* Neretas laikrakstā *Komunistma ceļš*. Sākumposma Auziņa dzeja ir sabiedriski aktīva, poētiski dokumentē garīgo gaisotni, tiek izmantoti vēsturiskie motīvi un tautas likteņtēma. Tajā iezīmējas garīgā pretestība, kas raksturīga lielai daļai 60. gadu literātikas. Vēlāk lirika kļūst filosofiski apcerīga. Strādājis žurnālos un laikrakstos: *Literatūra un Māksla, Karogs, Padomju Jaunatne, Daugava* (krievu val.), izdevniecībā *Liesma*.

1989. – 1992. gadā I. Auziņš bija Latvijas Rakstnieku savienības valdes radošais sekretārs un vairākus gadus Rakstnieku savienības priekšsēdis, – daudz palīdzējis jaunajiem dzejniekiem uzsākt literāru gaitas. 90. gados strādājis par RAU Latviešu valodas un kultūras katedras lektoru.

Godavīrs – tā vienā vārdā dzejnieka laikabiedrs un draugs Knuts Skujenieks

raksturo I. Auziņu. Apbrīnojama bijusi viņa stabilitāte gan kā dzejniekam, gan personībai, un kultūras cilvēki, kas pazīnuši dzejnieku, atzīst, ka reti kurš cilvēks var būt tik spēcīgs, lai visus šos gadus, neizrādot nekādas simpātijas padomju iekārtai, dzīvotu dzīvi bez kompromisiem un radītu paliekošas vērtības Latvijas literatūrā.

Imants Auziņš ir autors 30 dzejoļu krājumiem un 5 prozas grāmatām. Pazīstamākie ir krājumi: *Es vaicāju sirdij, Skumjšais optimisms, Duna, Nomodā*, kā arī izlase *Deguplava*. Viņš ir arī vairāku tēlojumu un apceru autors, rakstījis arī bērnu dzeju un literatūrkritiku.

Viņa dzeja tulkota vairākus 15 valodās. Pats Imants Auziņš bijis ļoti prasmīgs atdzejotājs un tulkotājs, atdzejojis ievērojamus krievu, ukraiņu, lietuviešu, čehu, baltkrievu un citu zemju dzejnieku darbus.

2013. gadā kļājā laists dzejnieka pēdējais paša sakārtotais krājums *Klusums nav mēmus*. Krājumā iekļauti gan dzejnieka pēdējos dzīves gados tapušie dzejoļi, gan vairāki atdzejojumi, kuru dzejnieks uzskatīja par būtiskiem savā daiļradē.

Mana mūža pasaule – grāmata, kas tapusi visu

dzejnieka mūžu, bet, kuru pabeidza viņa sieva un bērni, ir vairāku gadu desmitu ilga Imanta Auziņa tēva iecere. Cauri kariem un cenzūrām Imanta Auziņa tēva Otto Auziņa un paša autora darbs pēc dzejnieka aiziešanas mūžībā pārtapis grāmatā. Tajā apkopoti atmiņu pieraksti, sarunu fragmenti, dzeja un esejas, kas vēsta par Sēlijas un dzejnieka ģimenes likteņiem 20. gadsimtā. *Mana mūža pasaule* ir vēstījums par laikiem un cilvēkiem, sniedz priekšstatu par kara un pēckara apstākļiem Latvijā, kā arī atklāj autora personību un daiļradi. Imanta Auziņa atmiņu pieraksti kļuvuši par literārām vērtībām un lielisku faktu avotu. Zalve, Daudzese, Nereta, Viesīte, Jaunjelgava, Jēkabpils apriņķis ir dzejnieka novads, kura vēsture jo bagātīgi aprakstīta.

Savā radošajā mūžā I. Auziņš saņēmis LPSR Valsts prēmiju (1977), ir Viļa Plūdoņa prēmijas (1990) un Ojāra Vācieša prēmijas (2007) laureāts. 2001. gadā viņam tiek piešķirts Triju Zvaigžņu ordenis un 2007. gadā Mūža stipendija.

Imants Auziņš miris 2013. gada 21. augustā no smagas slimības.

MANA ZAĻĀ SĒLIJA

*Mana zaļā Sēlija,
nu jau esi pārāk zaļa...
Kā tur bija, nebija, –
skaļa izaugusi vaļa,
bet cik klusa tu!
Kaut skaļa
nebiji no sāкта gala –
Gadsimts tevi nesamala.
Vai nu tieci malta miltos?
Tad es pēdējoreiz viltos:
garas gaitas jēga zustu.
Ja tu kļustu.
Mana zaļā Sēlija,
mana pēdējā un pirmā,
briksņos, zālēs, latvānos
tu man liecies zaļi sirma...
Kad šurp liksme atjānos?
Kari neveica, ne briesmas.
Kad te biežāk tavas dziesmas,
bērnu balsis ārēs raidīs?
Kad te biežāk ļaudis smaidīs?
Lietus lija, nelija – zaļas ban-
gas preti izkāpj.
Par daudz dabas – nedabiska
pārāk klusā Sēlija,
pārāk zaļā Sēlija –
2001*

Novembris

Vilis Segliņš – 135 (1882-1961)

Latviešu filmu un teātra režisors, scenārists, aktieris

Dzimis kalēja ģimenē 1882. gada 3. novembrī. 1901. gadā sācis aktiera karjeru, no 1904. gada režisors Jaunajā Rīgas teātrī. No 1914. līdz 1920. gadam bijis aktieris Krievijas teātros, piedalījies filmās.

Vilis Segliņš ir Latvijas pirmās aktierfilmas *Es karā aiziedams* scenārists un režisors. Piedalījās a/s *Latvju Filma* darbā, kopā ar Pjotru Čardiņinu vadīja sabiedrības aktieru kursus, tēloja a/s *Latvju Filma* uzņemtajās lentēs. Filmas *Kaķīša dzirnavas* scenārists un režisors. Spēlētās lomas filmās: *Psihe* (1922), *Vikiem mests laupījums* (1922), *Laiku viesulis* (1921).

No 1929. līdz 1940. gadam Vilis Segliņš ir Kuldiņas teātra režisors. Pēc Otrā pasaules kara viņš ir teātra režisors un kultūras namu vadītājs Madonā un Jēkabpilī.

Jēkabpili pavadītais laiks bija nozīmīga viņa dzīves daļa. Viņš ir viens no pirmajiem latviešu profesionālajiem aktieriem, viņam ir vecā aktieru atdeve darbam, ārkārtīgs prasīgums, cilvēcība. Jēkabpīlieši, kas spēlēja kopā ar viņu, atceras Vili Segliņu

Vilis Segliņš filmā *Laiku viesulis*. (Fotogrāfs nezināms)

kā prasīgu, bet ļoti taisnīgu režisoru.

Viļa Segliņa pašizliedzīgais darbs ir līcis pamatus Jēkabpils teātra dzīvei, un viņa devums redzams arī mūsdienās – no režisora vadītā dramatiskā kolektīva ir izaudzis Jēkabpils Tautas teātris.

Vilis Segliņš miris 1961. gada 30. martā 78 gadu vecumā, apglabāts Meža kapos Rīgā.

Pie Jēkabpils Tautas nama kopš 1982. gada atrodas režisoram veltīta piemiņas plāksne, ko veidojis tēlnieks Laimonis Blumbergs. Tā ir kā atgādinājums, ka šajā ekā Vilis Segliņš veicis savu radošo darbību un līcis pamatus mūsdienu Jēkabpils teātra dzīvei.

Biruta Beķere – 90

Sauciete Biruta Beķere dzimusi 1927. gada 15. novembrī Viesītes novada Saucakas pagasta *Priedkalnos*.

Visu savu mūžu Biruta Beķere saistījusi ar Sauku. Strādājusi Saukas lauksaimniecības skolā par sekretāri, grāmatvedi, bijusi ciemā par bibliotekāri. Pēdējos darba gadus strādāja Viesītes arodskolā.

Nenovērtējams ir viņas ieguldījums Saukas evaņģēliski luteriskās baznīcas uzturēšanā un saglabāšanā, kam veltīti jau septiņdesmit gadi. Tas ir bijis viņas mūža augstākais uzdevums jau no 1947. gada, kad viņa tika šajā baznīcā iesvētīta. Ilggadēja draudzes sekretāre, daudz ziedojuši un ziedo Dievnama uzturēšanai. Visus gadus bijusi aktīva draudzes locekle, neskatoties uz valstī esošajām

iekārtām.

Biruta palīdzējusi ar materiāliem un savām bagātājām zināšanām vairāku grāmatu tapšanā un izdošanā: Artūrs Stradiņš *Ērkšķainās gaitas*, grāmatas no Saukas sabiedriskā centra grāmatu sērijas, piemēram, *Mūsu stāsti* un citas.

Biruta saglabājusi vērtīgus materiālus par mākslinieku Nikolaju Malcenienu.

Šovasar jūlijā viņa atbalstīja režisora R. Kuļenko ziemeļnieciskās komēdijas Laura un Vineta veidošanu, atļaujot filmēt epizodes savā mājā un dzīvoklī.

Ikviens interesents par Saukas pagātnes notikumiem tiek uzklauts, un Biruta dalās it visā, ko zina, un laipni palīdz, kā var palīdzēt. Nemitīgi rūpēties par kaut ko – tā ir viņas būtība un

nepieciešamība. Viņa kopj grāmatas *Insula* autora Venta Plūmes tuvinieku atdusas vietu Smiltaines kapsētā.

Par mūža ieguldījumu Saukas baznīcas labā un kultūrvēsturisko vērtību glabāšanā Biruta Beķere šogad saņēma Viesītes novada pašvaldības apbalvojumu *Mazā Bānīša Balva 2017*.

Saukas ev. lut. draudze 2017. gadā svinēja savas pastāvēšanas 450 gadus un Saukas baznīcas 190 gadu jubileju. Šie svētki sakrīta ar nozīmīgu notikumu saucieties Birutas Beķeres dzīvē – viņai tika pasniegts Latvijas evaņģēliski luteriskās baznīcas apbalvojums *Uzticības vairogs*. Šis apbalvojums tiek pasniegts par sevišķiem nopelniem draudzes un Baznīcas labā. B. Beķeres dzīve bijusi uzticīga kalpošana

Biruta Beķere saņem LELB apbalvojumu Uzticības vairogu

savai Saukas ev. lut. draudzei, rūpes par dievnamu, godīga un priekšzīmīga savu pienākumu pildīšana visa mūža garumā.

Materiālus par Birutas Beķeres Dievam un Baznīcai uzticīgo un nesavtīgo dzīves gājumu vākusi un apkopojusi Saukas bibliotēkas vadītāja Velta Lāce.

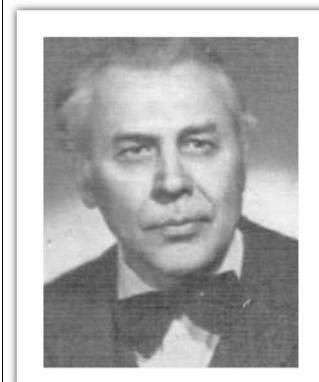

Sēlijas novada vēstures pētnieki Neretā 2013. gada 23. novembrī.

Jānis Kažoks – 90

(1927-1994)

Pedagogs, inženiertehnisko zinātņu doktors

Jānis Kažoks dzimis 1927. gada 6. novembrī Gārsenes pagasta *Kukalēnos* (tagad *Bērtuļi*), gājis ganu gaitās, palīdzējis visos lauku darbos, mācījies Gārsenes 6-gadīgajā pamatskolā, Jēkabpils ģimnāzijā un Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Lauksaimniecības mehanizācijas fakultātē. Viņš strādājis Priekuļu Lauksaimniecības mehanizācijas tehnikumā par pasniedzēju (1953–1956), Rīgā VSKB par inženieri izmēģinātāju (1956–1957), Latvijas Lauksaimniecības akadēmijā par aspirantu, asistentu, vecāko pasniedzēju, docentu (1989–1993).

1957. gadā J. Kažoks uzsāka zinātnisko darbību, iestājoties aspirantūrā un veicot pētījumus par traktoriem un regulatoriem. Kauņā aizstāvēja disertāciju, iegūstot

tehnisko zinātņu kandidāta grādu, bet 1992. gadā ieguva doktora diplomu. Viņš pētīja jaunu (alternatīvu) ekoloģiski tīro degvielu izmantošanu spēkratos.

Jau no skolas gadiem viņš bija aktīvs pašdarbnieks: dziedāja Gārsenes skolēnu korī, Jēkabpils vidusskolas jauktajā korī un Tautas vīru korī *Absolventi* kopš kora dibināšanas 1959. gadā.

Jānis Kažoks ir aktīvi darbojies savā dzimtā pagasta vēstures apzināšanā, izmantojot Jāņa Kulitāna un Jāņa Vilāna sakrāto, kā arī Voldemāra Vilāna stāstīto, pētījis ievērojamo gārseniešu – profesora Pētera Kulitāna, skolotāja, ilggadēja skolas pārziņa Jāņa Šmita un ģenerāļa Jāņa Indāna – biogrāfijas. 1982. gadā organizēja un vadīja Gārsenes kopu, kurā apvienojās citur dzīvojošie gārsenieši ar vēlmi sakopt un atjaunot kultūrvēsturiskos pieminekļus, saglabāt ievērojamo novadnieku piemiņu, apkopot vēsturiskos materiālus un organizēt kultūras pasākumus.

Jānis Kažoks sakārtoja savu senču mājas, izstrādāja sev un radiem dzimtas koku. Miris 1994. gada 19. jūlijā, apbedīts Gārsenes kapsētā.

Jānis Vainovskis – 130 (1887-1969)

Latviešu rakstnieks, dzejnieks, tulkotājs

Nezināmajam un nepelnīti aizmirstajam gricgāliem Neretas novada kultūrvēstures pārzinātāja Lidija Ozoliņa pievērsusies nesen, uzskatot par mūsu pienākumu celt viņa vārda slavu un rakstnieku pievienot Neretas novada bagātajai talantīgāko literātu saimei.

Jānis Vainovskis – rakstnieks, dzejnieks, tulkotājs, vai, isāk to pasakot, – literāts, dzimis 1887. gada 13. decembrī Gricgales *Piečos* saimnieka ģimenē. Mācījies tepat vien – savā priņķī – sākumā Gricgales pagastskolā, vēlāk Jaunjelgavas pilsētas skolā, bet 1905. gadā ieguvis skolotāja tiesības, strādāja par skolotāju Zalvē. Trauksmainajā 1906. gadā dzīvoja Pēterburgā, tad Rīgā. Vasarās viņš cēlis plecā grāmatu kolportiera smago somu

un kājām apstaigājis Latviju, izvairoties nākt uz dzimto pusi. Vai nu saimnieka dēlam šādi jāpelna iztikšana? Savējie jaunekli nesaprastu, ka vecāki nav spējuši dēlu kārtīgā amatā izskolot.

Mērķtiecības, patstāvības un uzņēmības pilnais jauneklis studē A. Šaņavska Maskavas Tautas universitātes Vēstures un filosofijas fakultātē, bet Pirmā pasaules kara laikā dzīvo Baku, strādā naftas uzņēmumā, vēlāk lazaretē par rēķinvedi.

No bēgļu gaitām J. Vainovskis Latvijā atgriezās 1918. gadā. Te viņš nopietni pievērsās literatūrai, drīz kļūstot par humoristiskā laikraksta *Sikspārnis* un tā literārā pielikuma redaktoru un vēlāk ir žurnāla *Preses Balles Vēstnesis* redaktors.

No 1931. līdz 1940. gadam J. Vainovskis vada Latvju Mākslas aģentūru. Varu maiņas un kara sākumā viņš dzīvo Gricgales pagasta *Piečos* un Rīgā, pārtiekot galvenokārt no Pieču rentes. Pēc kara līdz pensijas vecumam J. Vainovskis ieņem Vissavienības Autortiesību aizsardzības pārvaldes Latvijas Republikas nodaļas direktora posteni (1944–1951).

J. Vainovska pirmā publikācija – dzejolis *Vai tā ir laime?* – iespiests laikrakstā *Pēterburgas Latvietis* 1906. gada 1. janvārī. J. Vainovskis sarakstījis elēģisku noskaņu un skepses caurstrāvētus dzejoļus, kuros dabas lirika mijas ar pilsētas motīviem. Divdesmitajos gados iznākušajos stāstu krājumos tēloti laikmeta kolizijās ierautu cilvēku pārdzīvojumi, nereti

smalka mīlestības psiholoģija.

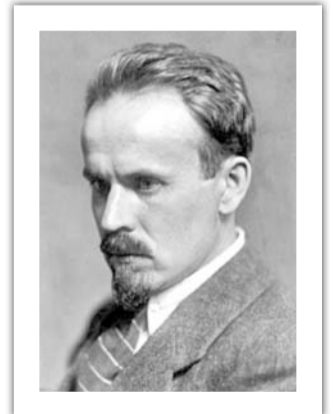
Ar pseidonīmu Suku-burs viņš publicējis feļtonus, kas daļēji sakopoti krājumos, bet lielākā daļa tomēr palikusi periodikā. Feļtoniska ievirze ir arī J. Vainovska sarakstītajām lūgām, kuru skaits sniež pāri piecpadsmit. J. Vainovskis sarakstījis ceļojuma piezīmju grāmatiņu par Latvijas upēm *Trīs klenderi laivā* (1926), periodiskajos izdevumos publicējis ceļojuma piezīmes, recenzijas par oriģināl-literatūru un tulkojumiem, dzejoļu parodijas.

Literatūrzinātnieks, kultūrvēsturnieks Ojārs Zanders Jāni Vainovski nosauc par savrupa ceļgājēju. Rakstnieks vienmēr izvairījies no visādām godināšanām un necietis viņam veltītus jubilejas rakstus, varbūt tāpēc par

viņu tik nepelnīti maz rakstīts. Viņa attieksme pret dažādām jubilejām un sumiņajumiem ir ironiska, – viņš salīdzina tās ar kapu runām.

O. Zanders atzinīgi vērtējis J. Vainovska dzeju, atzīstot to par smalki niansētu un tiem laikiem atbilstošu. Par nozīmīgāko rakstnieka veikumu uzskata viņa stāstus. Ja dzejā J. Vainovskis bijis galvenokārt romantiķis, tad prozā ir reālists.

J. Vainovskis bijis konsekvents un no rakstniecības aizgājis pusmūžā. Dzīves otrajā pusē viņu pazina vairs tikai kā tulkotāju. J. Vainovskis tulkojis no vairākām valodām latviski ievērojamu rakstnieku lugas, romānus un stāstus, starp kuriem ir K. Simonova, K. Hamsuna, I. Turgeņeva, Ļ. Tolstoja un daudzu citu

pazīstamu autoru darbi.

Īsi pirms J. Vainovska aiziešanas mūžībā izdota padomju laikā vienīgā viņa grāmata – darbu *Iz-lase* (1968).

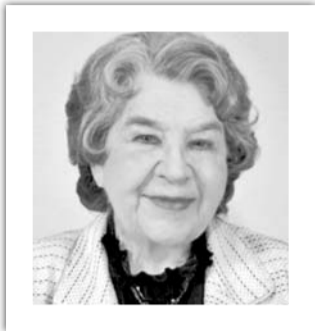
Jānis Vainovskis latviešu rakstniecībai atstājis bagātīgu literāro darbu un tulkojumu klāstu. Gricgālietis, kurš darba dzīvi vadījis Rīgā, mūžībā aiziet 1969. gada 16. decembrī, trīs dienas pēc savas 82. dzimšanas dienas. Apbedīts Meža kapos Rīgā.

Decembris

Decembris

Venta Vija Vecumniece – 90 (1927-2017)

Latviešu aktrise un režisore

Aktrise dzimusi 1927. gada 3. decembrī Daugavpilī. Mācījusies Daugavpils 2. pilsētas pamatskolā, Jēkabpils Valsts komercskolā, Republikas padomju tirdzniecības tehnikumā.

1949. gadā beigusi Dailes teātra Otro studiju. Venta ienāk teātri kopā ar talantīgu aktieru paaudzi, kuru vidū ir Eduards Pāvuls, Harijs Liepiņš, Valentīns Skulme, Vija Artmane. Tas bija laiks, kad teātri vēl valda Eduards Smiļģis, un uz skatuves mirdz Lilita Bērziņa, Alma

Ābele, Luijs Šmits.

Ventas Vecumnieces aktrises gaitu sākums bija neparasts. Viņas pirmā loma bija kāds puika – pusaudzis Andris Annas Brodeles viduvējā ludziņā *Zelta druva*, taču to bija iestudējuši Dailes teātra izcilākie meistari Eduards Smiļģis un Felicita Ertnerē. Kopdarbs ar šiem meistariem iedzirkstīja Ventā domu arī pašai kļūt par režisori. Aktrises karjera iesākas samērā veiksmīgi, kaut uz skatuves tiek spēlētas galvenokārt otrā plāna lomas, bet ir vēlme īstenot sapni par režiju. Un 1956. gadā Venta Vecumniece ar izcilību absolvē Maskavas Anatolija Lunačarska Valsts teātra institūta Režijas fakultāti.

Turpmākie gadi Dailes teātri saistāmi ar darbu pie iestudējumiem gan kā režisora asistenti pie

Felicitas Ertneres un Eduarda Smiļģa, gan kā patstāvīgai režisorei veidojot savas izrādes. Kopumā V. Vecumniece iestudējusi vairāk kā 85 izrādes Dailes teātri, Daugavpils teātri, Šauļu Drāmas teātri un Smiltenes Tautas teātri.

Par savām otrajām mājām māksliniece uzskatīja Radiofonu, kur jau no 1948. gada tapuši neskaitāmi raidījumi bērniem, spēlētas un iestudētas raidlugas.

Venta Vecumniece apliecinājusi sevi arī kā teātra vēsturnieci, sarakstīdama grāmatu *Dailes ugunij rada...* 2 daļās, līdz ar to uzceļot piemiņas zīmi tiem, kas daudzu gadu garumā veidojuši Dailes teātri un atdevuši tam savu dzīvi.

Režija, pedagogija, rakstniecība, bet visu mūžu notiek atgriešanās

pie teātra spēlēšanas. Aktrises jaunākās lomas bija divos Ērika Hānberga darbu iestudējumos: *Pirmā grēka līcis* (2012) un *Plikie un pusplikie* (2014). Jaunāko paaudžu skatītāji Ventu Vecumnieci atpazīst pēc Lielmātes lomas Jāņa Streiča filmā *Rūdolfa mantojums* (2011), par ko viņa saņēmusi Nacionālo kinobalvu *Lielais Kristaps* kā labākā aktrise otrā plāna lomā. Tāpat Venta Vecumniece spēlējusi populārā seriālā *Ugunsgrēks*.

Venta Vecumniece bija aktrise, kam Dieviņš devis lielu dāvanu – smaidu un humoru – un kas uzturēja sevi ar mīlumu un labestību, dāsni saņemot to pretī.

„Galvenais ir mīlēt dzīvi un cilvēkus un sekot darbam, kas ir sirds aicinājums”, teikusi tautā mīlētā aktrise Venta Vecumniece.

Decembris

Ņina Melbārde – 105 (1912-2008)

Latviešu aktrise, režisore

Ņina Melbārde dzimusi Mazzalvē (tagadējā Neretas novadā) 1912. gada 18. decembrī.

1931. gadā pēc Ernesta Feldmaņa teātra kursu otrā mācību gada viņa debitē uz Nacionālā teātra skatuves pusaudzes Gigitas lomā Armona un Žerbidona komēdijā Irēnes mīlestība.

Taču aktrises lielo lomu laiks sākās 1936. gadā. Ņina Melbārde atveidojusi tādas nozīmīgas dramatiskas, pat traģiskas ievirzes lomas kā Mirdza Aspazijas Vaidelotē, titullomu Karalienes Viktorijas jaunībā un Somerseta Moema Penelopē, Šillera lugās Dons Karloss un Mila

un viltus, B. Fredgrēna Purvenieka meitā, Šekspīra komēdijā Jums pa prātam (Divpadsmitā nakts).

Ņinu Melbārdi uzskatīja par vienu no inteliģentākajām sava laika Latvijas Nacionālā teātra aktrīsēm. Viņa un aktieris Kārlis Lagzdiņš tika dēvēti par šī teātra pilāriem.

1944. gada 1. oktobrī Ņina Melbārde kopā ar vīru Kārlī Lagzdiņu un meitām devās bēgļu gaitās uz Vāciju līdz ar pussimtu citiem Nacionālā teātra darbiniekiem. 1950. gadā ģimene izceļoja uz ASV. Tur Ņina Melbārde ne tikai spēlēja Osvalda Uršteina vadītajā Amerikas

latviešu teātra Ņujorkas ansambli, bet arī nodarbojās ar režiju un teātra pedagogiju. Ievērojamākais ir Annas Brigaderes Princeses Gundegas un karaļa Brusubārdas iestudējums 1975. gadā.

Latviešu kino skatītāju atmiņā viņa palikusi kā Anitas lomas atveidotāja pirmajā latviešu lielformāta mākslas filmā Zvejnieka dēls.

Vēl reizi aktrisei Ņinai Melbārdei bija lemts ienākt savā Nacionālajā teātri 1992. gada vasarā viesošanās reizē Latvijā, lai no teātra direktora rokām saņemtu Nacionālā teātra Goda nozīmi kā pateicības apliecinājumu

par radošo ieguldījumu mūsu teātra vēsturē.

Bijusī Latvijas Nacionālā teātra aktrise, latviešu trimdas teātra leģenda Ņina Melbārde mirusi deviņdesmit sestajā mūža gadā svešumā – Amerikas Savienotajās Valstīs – 2008. gada 13. decembrī.

Kārlis Greiškals – 75

Politiķis, sporta darbinieks, Latvijas Izglītības un kultūras ministrs (2000–2002)

Kārlis Greiškals dzimis 1942. gada 20. decembrī Viesītē. Absolvējis Viesītes vidusskolu, Latvijas Valsts fiziskās kultūras institūtu. Ieguvis maģistra grādu Latvijas Lauksaimniecības universitātē.

Skolas gados spēlējis volejbolu, bijis volejbola komandas *Radiotehnika* sastāvā. Piedalījies vieglatlētikas sacensībās vesera mešanā. Strādājis par skolotāju Vecpiebalgas vidusskolā, bijis sporta biedrības *Vārpa* Valmieras rajona padomes priekšsēdētājs, tad Valmieras pilsētas domes priekšsēdētājs. Ievēlēts par 7. Saeimas deputātu un bija Latvijas Izglītības un zinātnes ministrs. Tautas partijā (TP) ieņēmis ģenerālsēkretāra amatu, ievēlēts par Valmieras pilsētas Domes deputātu, bijis Ministru prezidenta Ivara Godmaņa padomnieks.

Ieņēmis arī citus atbildīgus amatus: Valsts akciju sabiedrības *Latvijas Loto* padomes priekšsēdētājs, Valsts akciju sabiedrības *Latvijas dzelzceļš* padomes loceklis, Vidzemes profesionālās izglītības centra direktors, Burtņieku novada domes priekšsēdētājs.

Kārļa Greiškals aizraušāns no bērnības ar sportu nekad viņu nav pametusi, par ko viņš pateicas Viesītes vidusskolas talantīgajam sporta skolotājam un volejbola trenerim Voldemāram Spārņiņam. K. Greiškals vienmēr ir ne tikai aktīvs sportists, bet arī veiksmīgs un rezultatīvs sporta dzīves organizators. Viņš tika ievēlēts par Latvijas volejbola federācijas prezidentu, ierosināja sarīkot Trīszvaigžņu spēles. Valmierā spēlēs piedalījās Austrālijas, ASV un Kanādas latviešu sportisti, basketbolisti no Zviedrijas, kā arī visu Latvijas novadu un Rīgas sportisti. Tika atjaunots stadions, kuram dots Jāņa Daliņa vārds. Burtņieku novadā pēc viņa ierosmes tiek veidots parks, kur kokus iestāda olimpisko spēļu čempioni. Kārlis Greiškals pelnīti apbalvots ar augsto Latvijas Valsts apbalvojumu – Triju Zvaigžņu ordeni. Ar pateicību savam skolotājam Voldemāram Spārņiņam Kārlis Greiškals rūpējas par sava skolotāja piemiņu, uztur dzīvas volejbola tradīcijas Sēlijā. Voldemāra Spārņiņa vārdā nosaukts volejbola turnīrs *Spārņiņa kauss*, bet Latvijas katru gadu tiekas turnīrā *Sēlijas kauss*. Kārlis Greiškals ir gaidīts viesis Viesītes novada pasākumos. Viņš ir arī Viesītes pilsētas Goda pilsonis.

Sēļu kluba AVĪZE

Izdevējs biedrība *Sēļu klubs*,
Reģistrācijas apliecības Nr. 50008220371.
Iespiests tipogrāfijā *Erante*, www.erante.lv
Datortipogrāfija Zane Spēlīte.

Fotogrāfijas no personu arhīviem un interneta vietnēm.

Izdevuma sagatavošanā izmantoti presē, citos izdevumos un interneta vietnēs publicēti materiāli, vēstules, vērtējumi un stāstījumi.

Sakārtoja Ilma Svilāne, e-pasts: ilma.svilane@inbox.lv; www.seluklubs.lv
Viesītes novada pašvaldības daļējs finansiālais atbalsts.

Izdevuma sagatavošanā piedalījās Sēlijas reģiona novadi: Aknistes, Ilūkstes, Jaunjelgavas, Jēkabpils, Neretas un Viesītes novads. Pateicība Inai Sēlei, Ilgai Bruņņiecei, Olgai Vābelai, Lidijai Ozoliņai, Ilzei Līdumai, Dacei Grigorjevai, Agrai Ozoliņai, Veltai Lācei un Ilūkstes bibliotēkas darbiniecēm.
Paldies konsultantei Līgītai Levinskai-Drozdovai.